

Češko-hrvatski lažni prijatelji

Zlatunić, Kristina

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:639254>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-20**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ZAPADNOSLAVENSKE JEZIKE I KNJIŽEVNOST
KATEDRA ZA ČEŠKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

Kristina Zlatunić

ČEŠKO-HRVATSKI LAŽNI PRIJATELJI

Diplomski rad

Mentorica: dr. sc. Dubravka Sesar, red. prof.

Komentorica: Slavomira Ribarova, viša lektorica

Zagreb, rujan 2015.

Sadržaj

1. Uvod.....	4
2. Terminološko određenje i definiranje lažnih prijatelja.....	5
3. Tipologija lažnih prijatelja	8
4. Razlozi nastanka lažnih prijatelja.....	11
5. Češko-hrvatski jezični dodiri.....	13
6. Leksikografska obrada lažnih prijatelja u slavenskim jezicima	16
7. Izrada korpusa hrvatsko-čeških lažnih prijatelja	20
8. Obrada hrvatsko-čeških lažnih prijatelja	20
8.1 Obrada korpusa prema izraznome kriteriju	21
8.1.1. Grafijska obrada	21
8.1.2 Fonološka obrada	22
8.1.3. Morfološka obrada	23
8.2 Obrada korpusa prema sadržajnome kriteriju.....	24
9. Leksikografske značajke Malog rječnika hrvatsko-čeških lažnih prijatelja	26
10. Mali rječnik hrvatsko-čeških lažnih prijatelja	27
11. Zaključak.....	49
12. Izvori za korpus lažnih prijatelja	50
13. Literatura	51
14. Sažetak	54
15. Abstrakt	54

1. Uvod

Lažni prijatelji predstavljaju jedan od glavnih kamena spoticanja prilikom učenja stranih jezika. Češki i hrvatski jezik pripadaju skupini slavenskih jezika i kao takvi odlikuju se velikom sličnošću na svim jezičnim razinama, ponajprije na leksičkoj razini. S obzirom na to da su češki i hrvatski bliskosrodni jezici te da su tijekom svoje povijesti bili u bliskom kontaktu, jasno je da se u tim jezicima pojavljuje veliki broj izrazom podudarnih leksema. Upravo leksemi koji su na planu izraza jednaki ili slični mogu predstavljati velik problem pri sporazumijevanju, komunikaciji i prevođenju kada je njihov sadržaj potpuno ili djelomično različit. Tu lingvističku pojavu nazivamo *lažnim prijateljima*. Problemu lažnih prijatelja u češkom i hrvatskom jeziku pristupa se iz perspektive govornika hrvatskog jezika (koji uči češki).

Jedan cilj ovog diplomskoga rada je pobliže prikazati teorije o lažnim prijateljima i uzroke njihova nastanka. Drugi cilj je klasifikacija prikupljenog korpusa češko-hrvatskih lažnih prijatelja koja je utemeljena na izraznom i sadržajnom kriteriju. Kao izvori za češke i hrvatske lekseme uzeti su jednojezični češki i hrvatski rječnici te dvojezični rječnici. Glavni cilj rada je izrada *Malog rječnika hrvatsko-čeških lažnih prijatelja* na temelju višerazinske kontrastivne analize. Leksemi kojima se ovaj rad bavi razmatraju se sa sinkronijskog gledišta. Zbog metodološke preciznosti treba istaknuti da se u ovom radu poredbeno razmatraju standardni idiomi češkog i hrvatskog jezika.

2. Terminološko određenje i definiranje lažnih prijatelja

Lingvistička pojava nazvana *lažni prijatelji* (izvorno franc. *faux amis*, rus. *ložnyje druž'ja*, češ. *falešní přátelé*, eng. *false friends*) podrazumijeva „međujezične nesporazume pri prevođenju ili usmenoj komunikaciji što se javljaju kao rezultat refleksnog prepoznavanja leksičkih oblika te podrazumijevanje da i u materinskom jeziku i u stranom jeziku slične ili iste riječi imaju isto značenje” (Lewis 2008: 173). Dakle, lažne prijatelje možemo definirati kao lingvističku pojavu u kojoj dva leksema iz dvaju jezika imaju sličan ili identičan oblik, no različitog su značenja.

Problematika lažnih prijatelja uglavnom je bila razmatrana u okviru praktično orijentiranih radova, prvenstveno taksonomsko-leksikografskog ili didaktičkog karaktera. Proučavana je uglavnom iz perspektive teorije i prakse prevođenja te u okviru kontrastivnih leksičkih analiza odnosno analize grešaka na leksičkom nivou (Brdar 1992: 219). U stručnoj literaturi nalazimo niz termina koji se koriste za određenje te pojave. Prema Lewisu termin *lažni prijatelji* nadredio se ostalim terminima iz dva razloga: temporalnog i kvantitativnog (Lewis 2008: 175). Termin *lažni prijatelji* (i njemu odgovarajući češki termin *falešní přátelé*) je doslovan kalk francuskog termina *faux amis*, koji se prvi put spominje 1928. godine u englesko–francuskom rječniku *Les faux amis, ou les pièges du vocabulaire anglais. Conseils aux traducteurs*, francuskih leksikografa Maxime Koesslera i Jules Derocquignyja, za „etimološki i izrazno podudarne riječi dvaju jezika koje imaju različita značenja” (Ljubičić 2011: 39). Naime, želja autora je bila upozoriti učenike na moguće leksičke zamke pri prevođenju s engleskog na francuski jezik (Pirjavec Marčeta 2005: 401).

S obzirom da je termin *faux amis* najstariji „prema načelu prvenstva nastanka termina, valja rabiti najstariju potvrdu” (Lewis 2008: 175). Provevši detaljnu analizu frekventnosti upotrebe termina za ovaj lingvistički fenomen, Lewis je utvrdio kako je upravo termin *lažni prijatelji* najfrekventniji. Lewisova istraživanja pokazala su kako se u svim prikazanim jedinicama nalazi bilo izvorni francuski termin *faux amis*, bilo prijevodni adekvat, što također upućuje na to da je gotovo svuda upravo Koesslerov i Derocquignyjev¹ terminološki izraz

---

¹ Hrvatski: lažni prijatelji; lažni parovi; nepravilni prijatelji; lažna braća; međujezični homonimi; međujezična homonimija; paronimi; lažne srodnice; nepravilne srodnice; slovenski: lažni prijatelji; navidezni prijatelji; međujezična homonimija; međujezični homonimi; poljski: fałszywi przyjaciele tłumacza; aproksymacja; aproksymaty; fałsi-ekwiwalencja międzyjęzykowa; heterosemia; heterosemia międzyjęzykowa; międzyjęzykowa

naišao na široku upotrebu u lingvistici. Prije nego je ušao u lingvističku terminologiju, terminu *faux amis* pridavani su i drugi metaforički nazivi kao npr. *mots-piège* 'riječi zamke', *mots sosies* 'riječi dvojnici' ili pak *mots jumeaux* 'riječi blizanci' (Pirjavec Marčeta 2005: 401). Lewisova analiza je pokazala da jedna skupina ima posve nejezikoslovne sastavnice (npr. lažna braća, zavodljivi izrazi, zbunjujuće riječi, nepravne srodnice, riječi izdajice), a u drugoj se nalaze riječi koje su semantički ustaljene kao jezikoslovni termini, no nastoji im se proširiti značenje (npr. homonimija, homonim, heterosemija, heterosem, analogija, analogonim, paronimija, paronim), dok je u trećoj pokušaj stvaranja novih naziva (npr. tautonimi, aproksimati, pseudoanalogonimi). Nakon termina lažni prijatelji među slavenskim jezicima je najrasprostranjeniji termin *međujezična homonimija*. Termin homonimija podrazumijeva pojavu „da se dvije ili više riječi različita podrijetla i različita značenja jednako pišu ili jednako izgovaraju².” Samardžija u svom znanstvenom radu *Homonimi u hrvatskom književnom jeziku* konstatira da bi riječi bile homonimima moraju imati isti fonemski sastav, različita značenja, iste prozodijske značajke, moraju se jednako pisati i moraju pripadati istoj vrsti riječi (Samardžija 1989: 3-4). Ako neki od uvjeta nisu zadovoljeni, onda ne možemo govoriti o homonimiji, a ako su svi uvjeti zadovoljeni onda govorimo o jednom jeziku (Lewis 2002: 2). Stoga je logično zaključiti kako češki i hrvatski jezik ne mogu imati niti jedan slučaj potpune homonimije.

Popović i Trostinska u svom radu *O međujezičnoj (hrvatskosrpsko-ruskoj) homonimiji* na samome početku postavljaju pitanje postoji li uopće međujezična homonimija? Iako u svom radu autori odgovaraju potvrdno na gore navedeno pitanje i koriste termin *međujezična homonimija*, dolaze do zaključka kako „Hrvatskosrpski i ruski jezik (...) ne mogu imati nijedan slučaj potpune homonimije, zato što se, najprije, razlikuju sustavi naglašavanja (hrvatskosrpski je tonski; ruski pak dinamički), a osim toga, ruski provodi redukciju

---

homonimia; myłące podobieństwa językowe; pozorne odpowiedniki; pułapki leksykalne; tautonymi; zdradliwe wyrazy; złudne odpowiedniki; pseudobarbaryzmy; pozorne ekwiwalenty; ekwiwalencja leksykalna; češki: falešní přátelé překladatele; mezijazykové falsiekvivalenty; mezijazyková homonymie; zrádná slova; slovački: faloší priatelia prekladatel'a; medzijazykové homonymá; zradné slová; medzijazykové paralely (analogie); francuski: les faux amis du traducteur; pièges du vocabulaire; mots pièges, mots perfides; trahisons du vocabulaire; faux frères; faux cousins; paronymes; fausses concordances lexicales; amis infidèles; mots apparentés; interlingues; pénidentèmes; les belles infidèles; engleski: false friends; false pairs; false cognates; deceptive cognates; misleading words; trap words; homonymous pairs of words; confusing words; treacherous twins (Usp. Lewis 2008: 176)

² Preuzeto s <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=26036>

nenaglašenih samoglasnika i redukciju finalnih zvučnih suglasnika“ (Popović-Trostinska 1988: 54). No, autori naglašavaju da s obzirom da je riječ o srodnim jezicima, govornici obaju jezika „posjeduju određenu sposobnost prepoznavanja, identifikacije. (...) Upravo se ta sposobnost prepoznavanja, izjednačavanja s odgovarajućom riječi u vlastitom jeziku, zasniva na analogiji” (Popović-Trostinska 1988: 55). Taj zaključak je ujedno i temelj ovog rada.

Na to se nadovezuje i mišljenje Branke Tafre da se leksički odnosi promatraju unutar jednoga leksičkog sastava što upućuje na zaključak da nema međujezične sinonimije, homonimije, antonimije pa ni paronimije. Lažne prijatelje autorica naziva „raznoznačnim sličnozvučnicama” (Tafra 2005: 234). I Samardžija (1989) također ističe kako je homonimija jednojezični fenomen i u takvim se okvirima treba promatrati.

I. Olujčić i T. Bošnjak Botica su se u svom radu *Rumunjsko-hrvatski lažni parovi* odlučile za naziv *lažni par(ovi)* jer drže da bolje odgovara samoj pojavi i lakše se uklapa u lingvističku analizu od pojma prijatelj (Olujčić/Bošnjak Botica 2007: 306-307). Za isti termin se opredijelila i M. Ljubičić u članku *Lažni parovi i etimologija*, objavljenom u časopisu *Filologija* (Ljubičić 2003: 80).

Vladimir Ivir govori o *lažnim parovima* kao o „parovima jezičnih (ne samo leksičkih) jedinica u dva različita jezika koje imaju nešto zajedničko, ali nisu u svemu jednake” (Ivir 1984: 106). To znači da među jezičnim jedinicama mora postojati djelomična sličnost koja se može dogoditi na svim razinama (fonološkoj, grafološko-ortografskoj, leksičkoj i gramatičkoj), ali je najizraženija na leksičkoj.

Termin *pseudoanalogonimija* upotrebljavaju njemački lingvisti Karlheinz Hengst i Daniel Bunčić i „on doista označuje postojanje riječi iz dvaju ili više jezika sličnih po formi a različitih po sadržaju” (Lewis 2002: 2).

Termin *aproximacija* (od lat. *approximatio* „približenost, zbliženost”) predložili su bugarski jezikoslovci, točnije Marta Karpaczewa i suradnici (Karpaczewa et al., 1994.), koji je prihvatio i Emil Tokarz (1998, 1999) (Lewis 2010: 29).

U češkoj lingvistici susrećemo se s terminima *zrádná slova*, *falešní přátelé překladatele* te *mezijazyková homonymie a paronymie*. Najčešće se možemo susresti s terminom *mezijazyková homonymie a paronymie* u člancima i publikacijama Charifa Bahbouha, Marie Horákové, Jiřího Nečase, Josefa Vlčka i dr. (Bahbouh 1975, Horáková 2001, Szałek/Nečas

1993, Vlček 1966), te terminom *zrádná slova* koji s druge strane koriste Edvard Lotko, Otomar Radina, Josef Hladký (Lotko 1992, Lotko 1987, Radina 1975, Hladký 1990).

Josef Hladký (1990) koji se bavi češko-engleskim lažnim prijateljima, lažnim prijateljima smatra „slova, která mají nejméně ve dvou jazycích stejný nebo téměř stejný tvar, přitom se však liší svým významem. Jde tedy o slova mezinárodní, většinou původem z klasických jazyků, u nichž časem došlo k významovému rozlišení³.“ Edvard Lotko (1992), koji se bavi poljsko-češkim lažnim prijateljima, konstatira kako „za zrádná slova lze považovat takové lexikální jednotky, které jsou v obou jazycích formálně shodné nebo podobné, ale významově nebo/i stylově odlišné⁴.“

Na temelju izloženih teorija i analiza, a kako je već i najavljeno u samom naslovu diplomskog rada, u ovom radu je prihvaćen termin *lažni prijatelji*, a odnosi se na *parove riječi iz dvaju različitih jezika, u ovom slučaju hrvatskoga i češkoga, koji su oblikom isti ili slični, a značenjski različiti*.

3. Tipologija lažnih prijatelja

Kao što u određivanju terminologije ovog lingvističkog fenomena nema suglasja među lingvistima, tako ga nema ni pri tipologizaciji. Gotovo svaki autor, ovisno o jezičnim kombinacijama kojima se bave, donosi vlastitu definiciju i klasifikaciju lažnih prijatelja.

Jedan od prvih radova u hrvatskom jezikoslovlju vezan za lažne prijatelje rad je Vladimira Ivira *Serbo-Croat-English False Pair Types* iz 1968. godine. Autor lažne parove razlikuje na dvjema razinama: semantičkoj i morfološkoj. „Dok se semantička razina spremno prepoznaje kao potencijalni izvor nevolje za učenika i neizvornog govornika, možda je mnogo manje očito da morfološka (rječotvorna) razina također može stvarati systemske pogreške varljiva identiteta“ (Ivir, 1968: 150 u Lewis 2010: 33).

---

³ „riječiči koje u najmanje dvama jezicima imaju isti ili skoro isti oblik, ali se značenjski razlikuju. U tom slučaju radi se o internacionalizmima, većinom porijeklom iz klasičnih jezika, kod kojih je došlo do značenjskih promjena.“- prevela K.Z.

⁴ „Lažnim prijateljima možemo smatrati leksičke jedinice, koje su u oba jezika formalno iste ili slične, ali se značenjski i/ili stilski razlikuju.“- prevela K.Z.

Tablica 1: Tipologija lažnih prijatelja prema Ivir, 1968 (citirano prema Lewis, 2010)⁵

Semantička razina			
	Pravi parovi s jednakim značenjem		
		različit kolokacijski potencijal	<i>kemijski</i> – <i>chemical</i> : <i>kemijska čistionica</i> – <i>*chemical cleaning</i>
		frekvencija uporabe	<i>aerodrom</i> – <i>aerodrome</i> (rijetko u engleskom)
		jezična razina	<i>angina</i> (hrv., medicinski termin, također u svakodnevnoj uporabi) – <i>angina</i> (engl., samo strukovni termin)
Djelomično preklapanje značenja			
		J1 < J2	<i>kemičar</i> – <i>chemist</i> (engl., dodatno značenje u odnosu na hrvatski: ljekarnik)
		J1 > J2	<i>auditorij</i> (hrv., dodatno značenje u odnosu na engleski: publika) – <i>auditorium</i>
		J1 <> J2	<i>realizacija</i> (hrv., značenje unovčenje, prodaja nema u engleskom) – <i>realization</i> (engl., značenje shvaćanje, razumijevanje nema u hrvatskom)
Morfološka razina			
	izmišljeni parovi		<i>klimatizacija</i> - <i>*climatization</i> - <i>air-conditioning</i>
	razlika u tvorbenim prefiksima ili sufiksima		<i>autoportret</i> – <i>selfportrait</i>
	tvorbena prefiksi ili sufiksi u J1, nulti prefiks u J2		<i>rekonvalescent</i> – <i>convalescent</i>
	nulti prefiks u J1, tvorbeni prefiksi ili sufiksi u J2		<i>kodirati</i> - <i>encode</i>

Prema Brdar-Szabo terminološko i pojmovno razgraničenje fenomena lažnih prijatelja jedan je od preduvjeta za tipologiju leksičkih grešaka, tj. za identifikaciju potencijalnih izvora grešaka. Pokušaj tipologizacije lažnih prijatelja ukazuje na potrebu čvršćeg ugrađivanja rezultata istraživanja leksičke semantike u teoriju i didaktiku prevođenja. Kako je već rečeno da lažne prijatelje istovremeno karakterizira izvjestan stupanj formalne ili značenjske sličnosti, ali i različitosti, treba razmotriti i stupanj te sličnosti, odnosno različitosti. Brdar tvrdi da u slučaju visokog stupnja formalne sličnosti na fonološkom i/ili grafološkom nivou, a potpune različitosti na semantičkom nivou, dakle u slučaju pojave lažnih prijatelja u užem smislu kao što su hrvatsko-mađarski parovi *sir-zsír* 'mast', *ladica-láda* 'sanduk' možemo govoriti o svojevrsnim interlingvalnim homonimima. U slučaju odnosa između dva ili više jezika koje pokazuju visok stupanj formalne sličnosti na fonološkom i/ili grafološkom nivou, a određenu različitost na semantičkom nivou mogu se bolje i efektivnije pokazati oslonimo li

⁵ Tablica preuzeta iz Tušek 2011: 504

se na pojmove poput polisemije (npr. *baraka* i *barracks*) ili hiponimije (*kokoš* i *kakas*) (Brdar 1995: 340) .

M. Popović i R.I. Trostinska u svojim člancima (1988., 1989., 1993. i 2009.) raspravljaju o međujezičnoj hrvatskosrpsko-ruskoj i hrvatskosrpsko-ukrajinskoj homonimiji, odnosno hrvatsko-ruskoj i hrvatsko-ukrajinskoj. Autori zaključuju kako je međujezična homonimija srodnih jezika obavezna pojava. „Ona je njihova pratilja i dokaz njihove srodnosti – i to upravo homonimija a) koja je posljedica bivše polisemije i homonimija b) koja je posljedica drugačijih fonetskih (i morfofonemskih) zakonitosti (...). Homonimija koja je „posve slučajna“ nije tipična za srodne jezike, ona je moguća u svim jezicima.“ (Popović i Trostinska 1989: 79). Autori razlikuju međujezične homonime koji se nalaze među nesrodnim jezicima koji nisu u kontaktu, nesrodnim jezicima u kontaktu te srodnim jezicima. Razlikuju ih na leksemskoj razini (na razini cijele riječi) i na gramatičkoj razini.

Prema M. Ljubičić „pod lažnim parovima tradicionalno se podrazumijevaju homofone ili gotovo homofone riječi dvaju jezika koje se semantički ne podudaraju. Nepodudarnost može biti potpuna (potpuni lažni parovi) ili djelomična (djelomični lažni parovi)“ (Ljubičić 2011: 179). Donekle preuzevši tipologiju V. Ivira, autorica zaključuje kako problem mogu biti formalne razlike poput tvorbenih morfema, sadržaja gramatičkih morfema – rod ili broj, drukčiji kolokacijski potencijal, čestoća ili upotrebna razina (Lewis 2010: 36).

Komorowska i Pintarić (2010) bave se poljsko-hrvatskim lažnim prijateljima i s obzirom na ortografske, fonetske i morfološke posebnosti hrvatskoga i poljskoga jezika razlikuju tri glavne skupine: potpuni ili pravi, djelomični ili parcijalni i asocijativni lažni prijatelji.

Edvard Lotko (1992) lažne prijatelje dijeli u dvije osnovne kategorije: potpune (*celkově zrádná slova*) lažne prijatelje koji se odnose na riječi (jednoznačne i višeznačne) koje se razlikuju u svim svojim značenjima i djelomične (*částečně zrádná slova*) lažne prijatelje koji se odnose na riječi (jednoznačne i višeznačne) koje se u nekim značenjima podudaraju.

4. Razlozi nastanka lažnih prijatelja

S obzirom da je u ovome radu riječ o slavenskim jezicima, u našem slučaju češkog i hrvatskog, jedan od pristupa problematici lažnih prijatelja je *genetskolingvistički*. Naravno, lažni prijatelji nisu pojava isključivo unutar slavenskih jezika ili jedne jezične porodice, oni su opća lingvistička pojava i mogu se javljati i među nesrodnim jezicima koji nisu u kontaktu, nesrodnim jezicima u kontaktu i u srodnim jezicima (bez obzira na to jesu li ili nisu – iz povijesno-političkih razloga – u čestom i tijesnom kontaktu) (Popović, Trostinska 1988).

U genetskom smislu, češki i hrvatski jezik pripadaju slavenskoj grani indoeuropske jezične porodice, koji su se kao i ostali slavenski jezici razvili iz zajedničkog jezičnog pretka, praslavenskog jezika. Dakako, uz razliku da češki (uz slovački, gornjolužički, donjolužički, poljski, kašupski te izumrli slovinski, pomoranski i polapski) pripada skupini zapadnoslavenskih jezika, a hrvatski (uz slovenski, bošnjački, crnogorski, srpski, makedonski, bugarski) skupini južnoslavenskih.

Međusobna srodnost slavenskih jezika, odnosno pripadanje dvaju ili više jezika istoj jezičnoj porodici može na leksičko-semantičkom planu uzrokovati pozitivne, ali i negativne jezične interferencije. Tada govorimo o lažnim prijateljima. Iako, kao što smo već napomenuli, lažni prijatelji nisu pojava isključiva za jezike koje pripadaju istoj jezičnoj porodici, ipak kod srodnih jezika (u našem slučaju slavenskih), veća je vjerojatnost formalnih podudaranja na leksičkom planu, nego kod nesrodnih jezika. Ta podudaranja u velikoj mjeri možemo povezati s povijesnim razvojem slavenskih jezika i velikim rječničkim blagom proizašlim iz zajedničkog leksičkog fonda slavenskih jezika, koje se u daljnjim etapama jezičnog razvoja semantički diferenciralo. Zahvaljujući tim semantičkim promjenama danas postoje mnogobrojni lažni prijatelji unutar slavenskih jezika. U ovome poglavlju donosimo osnovne teorije i uzroke nastanka promjena na semantičkom polju.

Filipović u svom temeljnom teoretskom djelu *Teorija jezika u kontaktu* (1986.), između ostalog, govori o procesu primanja leksema iz jednog jezika u drugi. Kada leksem prelazi iz jezika davaoca u jezik primaoca ili kada je jezik primaoca posudio leksem od jezika davaoca, kažemo da se dogodila jezična interferencija. Kada se leksem nalazi u jeziku davaocu nazivamo ga *model*, a kada se taj leksem počne koristiti u jeziku primaocu nazivamo ga *replika* (Filipović 1986: 38).

Pri primanju leksema iz jezika davaoca u jezik primaoca dolazi do određenih promjena, i to na nekoliko razina. To su *fonološka, morfološka, semantička i leksička razina* (Filipović, 1986: 53). Osvrnut ćemo se na promjene koje su ključne za nastanak lažnih prijatelja, odnosno na promjene koje se odvijaju na semantičkoj razini.

„Na *semantičkoj razini* javljaju se dvije pojave kao rezultat jezičnih kontakata. Prva je *adaptacija značenja* modela, a druga je *semantičko posuđivanje*. Osnovna je razlika između njih u tome što se adaptacija značenja modela vrši na posuđenici koja je preuzeta iz jezika davaoca, a semantičko posuđivanje je transfer značenja iz jezika davaoca na neku već postojeću domaću riječ u jeziku primaocu. Prva se pojava potpuno uklapa u proces jezičnog posuđivanja kao rezultat jezičnih kontakata jer čini cjelinu s ostala dva aspekta (fonološkim i morfološkim) u analiziranju adaptacije modela. Druga je pojava po svojoj naravi drugačija jer nema veze s posuđenicama na adaptaciji kojih izgrađujemo cijelu teoriju jezika u kontaktu“ (Filipović 1986: 153). Glavni cilj analize na semantičkoj razini je pokazati uzroke promjena značenja. Filipović navodi šest uzroka promjene značenja leksema: a) lingvistički uzroci, b) povijesni uzroci, c) socijalni uzroci, d) psihološki uzroci, e) strani utjecaj kao uzrok semantičke promjene, f) potreba za novom riječi kao uzrok semantičke promjene (Filipović 1986: 158).

Za potrebe našeg rada zadržat ćemo se na zadnja dva uzroka. Promjene značenja pokazuju da uvijek mora postojati neka veza između starog i novog značenja. Veza je ne samo osnova cijelog procesa, već i uvjet za semantičku promjenu. „Posljedice promjene značenja mogu biti: a) na razini *opsega značenja* i b) na razini *procjene značenja*“ (Filipović 1986: 160)

Filipović navodi da se potreba za novom riječi može „zadovoljiti jednim od triju postupaka: a) tvori se nova riječ od postojećih elemenata jezika; b) posuđuje se riječ iz nekog drugog stranog jezika; c) mijenja se značenje neke postojeće stare riječi u jeziku ili joj se pored starog dodaje novo značenje“ (Filipović 1986: 158).

Prema Brdaru u kontaktnoj lingvistici središnji su fenomen *posuđenice*. Autor navodi kako su dodiri jezičnih sustava u najširem smislu jedan od važnih izvora za pojavu lažnih prijatelja. „Kako je sličnost između posuđenica i njihovih modela u jeziku davaocu logična posljedica njihovog zajedničkog porijekla, mogli bismo ustvrditi da posuđenice predstavljaju potencijalne ili stvarne lažne prijatelje (...). Drugim riječima, mnoštvo današnjih lažnih prijatelja su rezultati nekadašnjih jezičnih dodira. To je itekako vidljivo na primjeru

internacionalizama odnosno internacionalnih lažnih prijatelja“ (Brdar 1992: 220). Kada govorimo o *internacionalizmima*, Ivir navodi kako se obično radi o internacionalnim riječima koje je i jedan i drugi jezik preuzeo iz nekog trećeg (najčešće latinskog ili grčkog) jezika, a koje su u svaki od ta dva jezika ušle s različitim značenjima ili su u njima razvila različita značenja (Ivir 1985: 107). Internacionalizmi se javljaju kako kod srodnih jezika, tako i kod nesrodnih jezika.

5. Češko-hrvatski jezični dodiri

Od slavenskih jezika češki je ostavio najdublji trag na hrvatskom standardnom jeziku, dok s druge strane, češki se standardni jezik razvijao bez utjecaja nekog drugog iste porodice, štoviše može se govoriti o češkom utjecaju na druge slavenske jezike (...) (Sesar 1996: 6). Naime, češki je jezik već u humanizmu bio prilično standardiziran, puno prije ostalih slavenskih jezika te je utjecao na ostale slavenske jezike, uključujući hrvatski.

Češko-hrvatski kulturni odnosi sežu još u vrijeme djelovanja sv.Ćirila i Metoda, čiji su učenici nakon Metodove smrti 885. godine protjerani iz Moravske te su došli na prostor današnje Hrvatske, gdje su širili slavensko bogoslužje, o čemu svjedoče glagoljskim slovima pisani *Kijevski listići*⁶ te *Bečki listići*⁷.

Sredinom 14. st. češki kralj Karlo IV. osnovao je u blizini Praga samostan Emaus (na Slovanech), u koji je pozvao hrvatske svećenike-glagoljaše da šire slavensko bogoslužje. Hrvatski glagoljaši djelovali su u Pragu tijekom osamdesetak godina, sve do pojave husitizma i husitskih ratova (1419–36). Brojni prijevodi hrvatskih glagoljaša iz Emausa imaju iznimno književnopovijesno značenje, jer su to prvi poznati prijevodi s jednoga slavenskoga jezika na drugi.

---

⁶ Po znatnom broju čeških jezičnih osobina (*c, z* za starosl. *št, žd*) njihov se nastanak smješta u Češku, i to potkraj X. st. (Preuzeto s <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=31417>)

⁷ Najstariji spomenik hrvatske liturgijske književnosti na hrvatskostaroslavenskom jeziku i najstariji svjedok češko-hrvatskih kulturnih veza (Preuzeto s <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=6548>) – podcrtala K. Z.

Česi i Hrvati su se dugo nalazili unutar istog državnog okvira, Habsburške Monarhije. Češko-hrvatski odnosi nastavili su se i nakon raspada Austro-Ugarske Monarhije. U 20. stoljeću Prag je bio jedno od akademskih središta onodobne hrvatske inteligencije i hrvatskog slikarstva.

U 19. stoljeću, u vrijeme hrvatskog narodnog preporoda, zbog razvoja novih znanosti i uvođenja hrvatskoga jezika u javnu komunikaciju javila se potreba za novim leksičkim jedinicama. Upravo tada se dogodio najveći prodor bohemizama, riječi porijeklom iz češkog jezika, koji je u to vrijeme imao razvijeniju stručnu terminologiju, posebno u području tehnike i prirodnih znanosti. Neke su riječi jednostavno posuđene, a neke su poslužile kao predložak prema kojem je doslovnim prevođenjem nastao sličan hrvatski termin. Te su se riječi toliko udomaćile da ih danas nitko od Hrvata ne smatra posuđenicama ili tuđicama.

Nije zanemariv udio ni rusizama, ali je za njih ponekad teže utvrditi jesu li dolazili preko jezika posrednika ili izravno (Tafra 2009: 136).

Istaknuti jezikoslovac, bohemist i kroatist Ljudevit Jonke najiscrpnije je opisao utjecaj češkog jezika na hrvatski. Svoje poglede na češko-hrvatske odnose objavio je u članku *Češki jezični elementi u hrvatskosrpskom književnom jeziku*. Prema Jonkeu bohemizmi su u hrvatski jezik⁸ prodirali u tri navrata. Prvi je bio u vrijeme ilirizma, nakon 1836. godine, kada u hrvatski iz češkog ulaze riječi *časopis, dosljedan, dosljednost, naslov, nježan, obrazovati, obred, obzor, okolnost, opseg, pokus, povod, predmet, prevaga, prvobitan, primjeran, poprsje, podneblje, skromnost, slog, spis, stupanj, učinak, uspjeh, ustav, zavod, zbirka*. Drugi nalet bohemizama uslijedio je nakon 1848. i trajao do 1860., odnosno do pojave Njemačko-hrvatskog rječnika Bogoslava Šuleka, u kojem je hrvatski jezik obogatio mnogim novim riječima preuzetima iz drugih slavenskih jezika, poput ruskog i češkog, za one termine kojih nije bilo u hrvatskom. U predgovoru *Rječnika* Šulek je napisao: „Gdē nisam našao potrebite rēči u književnom narēčju, potražih ju u srodnom razrēčju, i onda stoprv prigrlih noviju već upotrebljavanu rēč, kad me i razrēčja izdadoše. Pa kad mi ni odkuda nije naspela pomoć, utekoh se drugim slavenskim jezikom, gdē je uvēk nadjoh. Mislim, da me razboriti našinci neće ukoriti radi ovoga postupanja; jer da književni naš jezik nedoteče za sve pomisli, da ga treba bogatiti i razvijati, u tom se dan danas svi naši književnici slažu“ (Šulek 1860: 8 u Jonke 1965: 267). U tom se rječniku povećao broj bohemizama. Jonke navodi bohemizme koji su se

---

⁸ Iako u naslovu rada stoji hrvatskosrpski, sam autor navodi da će uglavnom biti riječi o češko-hrvatskim odnosima.

održali sve do njegova vremena: *bajoslovan, bodar, dostaviti, dotičan, dražba, krajolik, ličiti, ličilo, naklada, nakladnik, obrazac, odraz, ogavan, ploha, podlost, pojam, poredak, predio, prednost, prijam, prirodopis, pronevjeriti, smjer, snimak, stanovište, stanovit, stroj, sustav, svjež, svježina, tlak, tlakomjer, uloga, ustroj, važan, važnost, živalj*. Navodi i primjere bohemizama koji su u 19. st. upotrebljavani pa u njegovo vrijeme napušteni: *dostatan, nedostatan, skladnja, zemljovid*.

Pojavom *Rječnika znanstvenog nazivlja* 1874. godine, nastalog kolektivnim naporima tadašnjih hrvatskih znanstvenih i stručnih radnika Vatroslava Jagića, Josipa Torbara, Franje Erjavca, Bogoslava Šuleka i drugih započinje treći i ujedno najveći nalet bohemizama. Inicijativu za izradu tog terminološkog rječnika dao je poznati povjesničar Franjo Rački s ciljem da u škole i urede, umjesto latinskog i njemačkog, uvede hrvatski jezik. Tako su u hrvatsku znanstvenu terminologiju uvedeni mnogi bohemizmi: *dojam, dopjev, dobrobit, kisik, kotva, podnebesje, tuha, uzajamnost, vodik* itd. Međutim, kako navodi Jonke, mnogi su bohemizmi iz toga trećega naleta „otpali“: *odvrata, predjam, pričina, slovesnost, susednost, vraska, zamjer* itd. Jonke navodi dva razloga zbog kojih je od trećeg naleta bohemizama neznatan broj ostao u upotrebi u književnom jeziku. „Prvi je u tome što se sam Šulek nije držao svojih načela da treba uvoditi bohemizme samo onda kad nemamo dobrih narodnih riječi. Šta će mu npr. *dira, hvost, opice, prst, viko, vraska* kad postoje dobre narodne riječi *rupa, rep, majmun, crnica, poklopac, bora* i sl.? Drugi je pak razlog u značajnom zaokretu hrvatskog književnog jezika koji je upravo bio na pomolu“ (Jonke 1965: 268).

Češka je grafija u 19. stoljeću značajno utjecala na hrvatsku grafiju. Taj je utjecaj bio ne samo funkcionalan nego i trajan. Ljudevit Gaj je 1830. u knjižici *Kratka osnova horvatsko-slavenskoga pravopisa* iznio prijedlog reforme hrvatske latiničke grafije. Gajeve grafija zasnovana je na monografemskom načelu, uvođenjem jedinstvenog slova s dijakritičkim znakom po češkom uzoru, ali je to 1836. prihvaćeno u manjoj mjeri. U Gajevoj se knjižici fonemi *č* (fonem *ć* kajkavski sustav ne poznaje), *ž, š* i *ň* bilježe slovima obilježenima tildom – *š̃, č̃, ž̃, ň̃* (na naslovnoj stranici *n* je obilježeno kvačicom – *ñ*, što je vjerojatno posljedica problema s tiskarskom tehnikom), dok se za foneme *ḷ* i *ẓ̌* (fonem *ž* u sustavu ne postoji) rabi kvačica uz osnovno slovo – *ḍ* i *ḷ*.

Drugu fazu Gajeve grafijske reforme označuje članak *Pravopisz*, objavljen u brojevima 10-12 „Danice“ 1835. godine. u kojem predstavlja revidiran slovopis: promijenjen je dijakritički znak na slovima za palatalne hrvatske foneme *č, ž* i *š* – *č̣, ẓ̌* i *ṣ̌*, za bilježenje

fonema *ć* upotrebljavaju se dva grafema, *ć* (preuzeto iz poljske latinice) i dvoslov *tj* (s kosom crticom umjesto točke na j), fonemi se *ł*, *ń* i *ż* također označavaju dvoslovima čiji je drugi član j s promijenjenim dijakritikom – *lj*, *nj* te *dj* i *gj* konačno, Gaj uvodi još jedan jednoslov, tzv. „rogato“ e – ě – za bilježenje svih, i kratkih i dugih i pozicijski uvjetovanih, refleksa jata (Badurina 2012: 79-80).

Ljudevit Gaj i njegov ilirski krug uspješno su riješili višestoljetni problem hrvatske latiničke grafije. Njihovom zaslugom hrvatski je jezik kodificiran i proglašen službenim jezikom u Hrvatskom saboru 1847. godine.

6. Leksikografska obrada lažnih prijatelja u slavenskim jezicima

Iz pregleda terminologije i tipologije jasno je kako su lažni prijatelji tretirani na različite načine. Takva je situacija i kada je riječ o njihovoj leksikografskoj obradi. U ovome poglavlju donosimo prikaz dvojezičnih rječnika u kojima su obrađeni srodni jezici, točnije slavenski jezici (češko-hrvatski, poljsko-češki i poljsko-hrvatski).

Od rječnika koji se bave češko-hrvatskim, odnosno hrvatsko-češkim lažnim prijateljima, postoje dva rječnika leksikografskih laika Andreja Stojkovića *Závodnice ili riječi, koje zavode: o češko-hrvatskim homonimima* te rječnik profesora Zdenak Križana *Slovník česko-chorvatských homonym*, objavljen na internetskoj stranici České besedy u Rijeci. Križanov rječnik je opsežan, podijeljen u četiri stupca. U prvom stupcu naveden je češki leksem, pored kojeg se u drugom stupcu navodi njegovo objašnjenje na hrvatskom jeziku. U trećem stupcu nalazi se hrvatski leksem pored kojeg se u četvrtom stupcu nalazi njegovo objašnjenje na češkom jeziku. Iako je opsežan, rječnik je napisan vrlo jednostavno i nije jasno obilježeno kad se značenja leksema podudaraju, a kada se razlikuju. Također uz leksikografske jedinice nisu navedene gramatičke kategorije.

Tablica 2: Primjer Križanova rječnika češko-hrvatskih lažnih prijatelja:

České slovo	Význam v chorvatštině	Chorvatské slovo	Význam v češtině
Hora	planina, gora, brdo	hora	pravý čas, rozhodná chvíle
hračka	igračka	hračak	chrchel
Hrana	brid, ivica	hrana suha hrana stočna(životinjska) hrana	potrava, strava, jídlo, výživa studená strava píce, krmivo
Hrom	grom	hrom(-i)	chromý, kulhavý

Iako je leksikografija koja se bavi češko-hrvatsko, odnosno hrvatsko-češkim lažnim prijateljima, u najmanju ruku, siromašna, u hrvatskom i češkom jezikoslovlju postoje specijalizirani rječnici lažnih prijatelja koji se bave drugim jezičnim varijantama. U češkom jezikoslovlju postoje četiri specijalizirana rječnika lažnih prijatelja: češko-francuski *Zrádná slova ve francouzštině* (Radina 1988.), češko-engleski *Zrádná slova v angličtině* (Hladký 1996.), češko-poljski *Zrádná slova v polštině a češtině* (Lotko 1987., 1992.) i češko-ruski *Úskali ruské slovní zásoby: slovník ruskočeské homonymie a paronymie* (Vlček 1966.).

Lotkov rječnik poljsko-čeških lažnih prijatelja veoma je kvalitetno obrađen i pregledan. Prvo izdanje rječnika objavljeno je 1987. godine, a drugo 1992. godine. Parovi lažnih prijatelja podijeljeni su u dva stupca tzv. zrcalnim principom. U lijevom stupcu naveden je poljski leksem ispod kojeg se nalazi objašnjenje na češkom jeziku, odnosno u desnom stupcu naveden je češki leksem ispod kojeg se nalazi objašnjenje na poljskom jeziku. Značenja su popraćena kratkom rečenicom (prevednom na oba jezika) zbog njihova lakšeg razumijevanja. Vrlo su jasno simbolom (●) obilježena značenja leksema koja se u potpunosti podudaraju u obama jezicima te simbolom (■) kada se značenja leksema djelomično podudaraju u obama jezicima. Također uz leksikografske jedinice nisu navedene gramatičke kategorije.

Tablica 3. Primjer Lotkova rječnika poljsko-čeških lažnih prijatelja:

zakon	zákon
1. náboženská organizace, řeholní řád: <u>Wstąpił do zakonu jeziuitów.</u> – <u>Vstoupil do jezuitského řádu.</u>	1. obecná právní norma: <u>Stojí mimo zákon.</u> <u>Jest wyjęty spod prawa!</u> 2. obecně platný řad věci, zákonitost: <u>Zná zákon totožnosti.</u> – <u>Zna prawo</u> <u>tożsamości;</u> 3. zvyklost, daná zásada: <u>Je to podle</u> <u>zákonů módy.</u> – <u>Jest to zgodne z modą;</u> 4. pravidlo, princip: <u>Také umění má své</u> <u>zákony.</u> – <u>Również sztuka ma swoje</u> <u>reguły.</u>

Poljsko-južnoslavenskim lažnim prijateljima bavi se Emil Tokarz, koji je devedesetih godina izdao rječnike poljsko-bugarskih, poljsko-hrvatskih i poljsko-slovenskih lažnih prijatelja (Tokarz, 1994, 1998, 1999). Upravo je rječnik E. Tokarza *Pułapki leksykalne/ Słownik aproksymatów polsko-chorwackich* jedini rječnik⁹ koji se bavi fenomenom lažnih prijatelja između hrvatskoga i nekog drugog slavenskog jezika.

U ovome rječniku, kako navodi autor „svaka natuknica sastoji se od nekoliko riječi isto ili slično zvučnih u oba jezika i njihovih značenjskih ekvivalenata. Značenje koje se razlikuje označeno je kurzivom. Naveden je i njihov prijevod (u hrvatskoj verziji natuknice su akcentirane¹⁰). U većini slučajeva natuknice su u osnovnom obliku (...)” (Tokarz 1998: 31-

⁹ U hrvatskom jezikoslovlju nalazimo rječnike lažnih prijatelja u sklopu znanstvenih, diplomskih ili doktorskih radova: rumunjsko-hrvatske lažne prijatelje u radu Ivane Olujić i Tomislava Bošnjaka Botice *Rumunjsko-hrvatski lažni parovi*, bugarsko-hrvatske u diplomskom radu Marije Roglič *Bugarsko-hrvatski lažni prijatelji*, hrvatsko-ruske u doktorskoj disertaciji Kristiana Lewisa *Hrvatsko-ruski lažni prijatelji*.

¹⁰ Već i u samom objašnjenju obrade leksikografskih natuknica nailazimo na pogreške u pisanju, odnosno tiskarske propuste.

32). Međutim u obradi parova lažnih prijatelja navedeni su i parovi lažnih prijatelji koji pripadaju različitim vrstama riječi te riječi nisu navedene u kanonskome obliku. Također, rječnik sadrži brojne tiskarske pogreške i nepravilno obilježavanje naglasaka u hrvatskim natuknicama¹¹.

Tablica 4. Primjer Tokarzova rječnika lažnih prijatelja:

<p>AKADEMIK</p> <p>akademik (m., z łc.)</p> <p>1. <i>sluchacz wyzszej uczelni; student</i> — polaznik akademije, slušač</p> <p>2. członek akademii — instytucji skupiającej uczonych lub artystów</p> <p>3. <i>dom akademicki</i> — studentski dom</p>	<p>AKADEMIK</p> <p>akadèmik (m)</p> <p>član neke akademije, znanstvenik ili umjetnik izabran u kakvu akademiju</p>
<p>BACA</p> <p>baca (m., w, g.)</p> <p><i>starszy pasterz owiec, któremu podlegają juhasi dozorujący stada owiec w polskich Karpatach</i> — stariji pastir ovaca</p>	<p>BACA</p> <p>bàca (3. l. jed. prezent od bacati)</p> <p>1. (<i>što, koga</i>) <i>usp. baciti</i> — rzucić</p> <p>2. (<i>na što</i>) <i>razg. davati važnost, stavljati težište</i> — nadavać važnošć, przykladać wagę</p>
<p>BAKAŁARZ</p> <p>bakalarz (m., z śrdwłć.)</p> <p><i>osoba mająca bakalaureat</i> — znanstveni stupanj, obično završena viša škola (VSS)</p>	<p>BAKALAR</p> <p>bàkalār (m., tal.)</p> <p><i>riba sjevernih mora (gadus marrhua), priređuje se sušena na razne načine kao prigodno jelo uz pojedine dane i postove</i> — riba mórz pñocnych, przyrządzia się w postaci wędzonej na różne sposoby, podaje się głównie w dni postne</p>

¹¹ usp. Lewis 2010: 53

Prikazani rječnici ukazuju na potrebu za dvojezičnim i višejezičnim rječnicima lažnih prijatelja. Postojanje rječnika lažnih prijatelja može uvelike pomoći pri prevođenju, učenju jezika te u brojnim sociokulturnim i drugim društvenim istraživanjima koja se bave usporedbom dvaju ili više jezičnih sustava.

7. Izrada korpusa hrvatsko-čeških lažnih prijatelja

Leksički materijal za usporedbu hrvatsko-čeških lažnih prijatelja ekscerpiran je iz jednojezičnih i dvojezičnih rječnika. Prema vrstama riječi odlučili smo se za punoznačne riječi, točnije za imenice, glagole i pridjeve. Ekscerpirana su ukupno 73 para lažnih prijatelja. Među lažnim prijateljima prevladavaju imenice, koje obuhvaćaju više od polovice korpusa s 53,5%, zatim glagoli s 30 % i pridjevi s 16,5 %.

Značenje leksema na hrvatskom jeziku preuzeto je iz jednojezičnog *Rječnika hrvatskoga jezika* Vladimira Anića iz 2007. godine koji sadrži oko 70 000 osnovnih natuknica, a značenje leksema na češkom jeziku iz jednojezičnog *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost* gl.ur. Josefa Filipca iz 2009. godine koji sadrži oko 50 000 osnovnih natuknica. Prijevodi značenja leksema preuzeti su i iz triju dvojezičnih rječnika: *Češko-hrvatski rječnik* Jaroslava Merhauta iz 1998. godine, *Univerzalni rječnik češko- hrvatski & hrvatsko-češki* Renate Kuchar i Suzane Kos iz 2003. godine te *Češko-hrvatski rječnik* Dubravke Sesar iz 2002. godine.

8. Obrada hrvatsko-čeških lažnih prijatelja

Nakon ekscerpiranja leksičkog materijala iz navedenih rječnika provedena je kontrastivna analiza nekih hrvatsko-čeških lažnih prijatelja. Analiza se sastoji od dva osnovna dijela, obrade prema izraznom i sadržajnom kriteriju. Obrada prema izraznom kriteriju jednim se dijelom oslanja na obradu Kristiana Lewisa (2010: 109-139), a odnosi se na analizu, usporedbu i tumačenje osnovnih grafijskih, fonoloških i morfoloških osobitosti češkog i hrvatskog jezika.

Obrada prema sadržajnom kriteriju također se jednim dijelom oslanja na analizu Kristiana Lewisa (2010: 143-179), a odnosi se na analizu značenjskog opsega odabranih parova lažnih prijatelja, odnosno na podjelu parova na potpune i djelomične lažne prijatelje.

8.1 Obrada korpusa prema izraznome kriteriju

8.1.1. Grafijska obrada

U ovome se dijelu predstavlja grafija češkog i hrvatskog jezika te osnovne razlike u grafemima i fonemima. Grafijska analiza predstavljena u ovom djelu nužna je da bi se objasnio odabir parova lažnih prijatelja. Polazi se od definicije da je grafija pismo (izbor slova) nekoga jezika uređeno prema potrebama toga jezika. Osnovna jedinica grafije je grafem. Poredak grafema ustaljen za pojedini jezik nazivamo abecedom¹² (češ. abeceda) ili alfabetom. Hrvatski i češki jezik pišu se latinicom. Češka abeceda obogaćena je dijakritičkim znakovima za obilježavanje specifičnih čeških glasova¹³: kvačica (háček), koja označava mekoću slova, crtica (čárka) i kružić (kroužek) koje označuju duljinu vokala.

Hrvatski standardni jezik bilježi 30 grafema i 32¹⁴ fonema, dok češki bilježi 38 grafema i 35 fonema.

U oba jezika u pisanju stranih imena i stranih riječi upotrebljavaju se i grafemi *q*, *w*, *x* (+ grafem *y* u hrvatskome), ali i slova iz drugih latiničnih pisama.

I hrvatski i češki jezik imaju specifičnu ortografiju. Hrvatska grafija ne sadržava grafeme poput *d'*, *t'*, *ř* i *ch*, dok se u češkom ne pojavljuju grafemi *č*, *dž*¹⁵, *ď* i *lj*. Navedenim grafemima, i u hrvatskom i u češkom, odgovara jedan fonem.

---

¹²Hrvatska abeceda naziva se još i gajica, po Ljudevitu Gaju.

¹³Usp. Ribarova- Ribarova (2015: 23-24)

¹⁴Suvremene hrvatske gramatike i fonološki opisi nisi u potpunosti složni oko broja fonema u hrvatskome standardnome jeziku. Primjerice Silić – Pranjaković (2005) u *Gramatici hrvatskoga jezika* bilježe 31 fonem: dugi refleks jata nije fonem, slogotvorno r jest fonem, Brozović (2007) u *Fonologiji hrvatskoga standardnog jezika* bilježi 32 fonema; dugi refleks jata jest fonem, slogotvorno r jest fonem.

¹⁵U domaćim češkim riječima se grafem *dž* tek iznimno pojavljuje, npr. u riječi *džbán*. Najčešće se koristi u posuđenicama, npr. *džem*, *džez* (engl. *jam*, *jazz*).

Odnos grafema i fonema u češkom i hrvatskom jeziku se razlikuje. U hrvatskom jeziku svaki je fonem predstavljen odgovarajućim grafemom (koji može biti i dvoslov - dž, lj, nj). U češkom jeziku nailazimo na odstupanja od načela jedan fonem = jedan grafem.

- 1) jedan fonem bilježi se dvama grafemima npr.
  - a) [i], [í]- i/y, í,ý¹⁶: mít/mýt, bidlo/bydlo
  - b) [u] – ú, ů: úkol, dům
- 2) jedan fonem bilježi se digrafom: [x]- ch
- 3) jedan grafem koristi se za više različitih fonema
  - grafem ě je varijanta grafema e u nekim pozicijama
    - kod pisanja skupina [d'e], [t'e], [ňe] - dě, tě, ně
npr. děti [d'e't'i], těsně [t'esně]
    - kod pisanja skupina [bje], [pje], [vje], [fje] - bě, pě, vě, fě
npr. běžet [bježet], pět [pjet], vědět [vjed'et]
    - kod pisanja skupine [mně] - mě

8.1.2 Fonološka obrada

Na samome početku treba napomenuti da s obzirom na to da se parovi lažnih prijatelja temelje na pisanom obliku leksema a ne na izgovoru, u fonološkoj se obradi izostavljaju ključne značajke samoglasničkog i suglasničkog sustava. Tako osobitost čeških samoglasnika, odnosno dužina koja ima posebnu distinktivnu¹⁷, odnosno fonološku funkciju (otprilike kao naglasci u hrvatskome jeziku) nema utjecaja na prepoznavanje lažnih prijatelja.

U hrvatskom se naglasci (tonski naglasci) obično grafički ne bilježe, ali se osobito u fonetikama rabe grafički znakovi iznad vokala ` , ' , ^ za kratki uzlazni, dugi uzlazni, kratki silazni i dugi silazni (*dànas, lúka, lùk, lúk*), dok u češkom grafički znak iznad vokala označuje vokalsku dužinu, bez obzira na mjesto naglaska. Dakle, izgovor dugih samoglasnika isti je u oba jezika, uz razliku da se ta dužina u hrvatskom jeziku ne bilježi, dok je u češkom dužina obavezna pojava.

---

¹⁶U izgovoru nema razlike između i i y

¹⁷ primjerice *zprava* (s desne strane) - *zpráva* (vijest); *rada* (savjet) - *ráda* (rado)

Hrvatski jezik ima 5 samoglasnika (*a, e, i, o, u*) te dvoglas *ie* i slogotvorno *r*. Češki jezik ima pet dugih i pet kratkih samoglasnika, odnosno 10 samoglasničkih fonema (*a, e, i, o, u, á, é, í, ó, ú*), kojima odgovara 14 grafema (+ *y/ý, ů, ě*) i dvoglas *ou*.

češki samoglasnici: a (á), e (é, ě), i (í, y, ý), o (ó), u (ú, ů) + ou
--

hrvatski samoglasnici: a, e, i, o, u + (ie) (r)

Češki i hrvatski jezik imaju 25 suglasnika (suglasničkih fonema).

češki suglasnici: b, c, č, d, d', f, g, h, ch, j, k, l, m, n, ň, p, r, ř, s, š, t, t', v, z, ž
--

hrvatski suglasnici: b, c, č, ć, d, dž, đ, f, g, h, j, k, l, lj, m, n, nj, p, r, s, š, t, v, z, ž

Kad se govori o češko-hrvatskim lažnim prijateljima koji se razlikuju ortografski, razlika u ortoepskoj realizaciji nije prisutna jer se radi o glasovima koji su prisutni u obama jezicima, ali se ortografski drugačije realiziraju. Češki nema mekog glasa *lj*, ali zato ima meke *d'* i *t'* (odgovaraju hrvatskim glasovima *dj*, *tj*). Meko češko *ň* odgovara hrvatskom *nj*. Suglasnik *ch* izgovorom odgovara hrvatskom *h*, dok specifični češki grleni zvučni glas *h* odgovara hrvatskom *g*. Samoglasnik *y* [i] odgovara hrvatskom *i*.

8.1.3. Morfološka obrada

Morfološkoj su obradi podvrgnute promjenjive vrste riječi (imenice, glagoli, pridjevi). U obama jezicima imenice imaju gramatičke kategorije roda, broja i padeža, glagoli imaju kategorije lica, broja, vida, vremena, načina, stanja, prijelaznosti/neprijelaznosti i povratnost, pridjevi imaju kategorije roda, broja i stupnja.

Ako gledamo kategoriju roda imenica koja poput kategorije broja i padeža postoji u obama jezicima može se zaključiti kako parovi lažnih prijatelja u većini slučajeva imaju jednak rod. Međutim kategorija padeža i broja nije relevantna za našu obradu jer se leksemi donose i razmatraju u kanonskom obliku, odnosno u nominativu jednine:

- zřâk ~ zrak m.r
- slòvo ~ slovo s.r
- stráva ~ strava ž.r

Svi se glagoli navode u neutralnome kanonskome obliku, odnosno infinitivu. U hrvatskom se jeziku tvori dodavanjem nastavaka na *-ti* ili *-ći*¹⁸ na infinitivnu osnovu glagola. U češkom glagol u infinitivu najčešće završava sufiksom *-t*¹⁹ ili *-ci*. Kod nekih glagola infinitiv može završavati na *-ci* ili *-ct*, npr. *péci i péct, moci i moct, říci i říct*.

Posljednja skupina koja je obuhvaćena u ovom diplomskom radu su pridjevi. I u hrvatskome i u češkome jeziku postoje dva oblika pridjeva: određeni (*tvar složený*) i neodređeni (*tvar jmenný*). U hrvatskim rječnicima prednost se daje neodređenom obliku, a u češkim rječnicima prednost se daje određenom obliku. Ako hrvatski pridjev ima određeni oblik, u nominativu jednine muškoga roda on završava na *-i*, dok u češkom ovisi završava li njihova osnova na tvrdi ili meki suglasnik. Ako osnova završava na meki suglasnik dodaje mu se meko *-í*, a ako osnova završava na tvrdi suglasnik dodaje mu se tvrdo *-ý*. Pri navođenju hrvatskih pridjeva, uz neodređeni oblik pridjeva navest ćemo u zagradi i njegov određeni oblik.

8.2 Obrada korpusa prema sadržajnome kriteriju

Obradujući korpus prema sadržajnom kriteriju, izrađena je osnovna podjela lažnih prijatelja na djelomične i potpune lažne prijatelje.

Kao djelomični lažni prijatelji odabrani su oni koju su izrazom jednaki i slični a značenjski se samo parcijalno poklapaju, odnosno značenja im se preklapaju samo u jednom dijelu njihova značenja. Kao primjer djelomičnog lažnog prijatelja izdvojili smo par **poraziti** — **porazit**. Uspoređeni leksemi preklapaju su se samo u jednom značenju i to u semu *nanijeti poraz, učiniti da tko izgubi (u borbi itd.)*. U češkome jeziku leksem *porazit* ima još dva dodatna značenja, a to su *srušiti* i *zaklati*, kojih nema u hrvatskome.

U korpusu hrvatsko-čeških lažnih prijatelja ima 13 parova leksema djelomičnih lažnih prijatelja, što čini 17,8% ukupnog broja lažnih prijatelja.

---

¹⁸ U razgovornom jeziku infinitivi nemaju završnoga *-i*.

¹⁹ Sufiks *-ti* se smatra zastarjelim i pretežno književnim sufiksom.

PORAZITI — PORAZIT	
<p>poráziti (koga, što) <i>svrš.</i></p> <p>1. ■ nanijeti poraz, učiniti da tko izgubi (u borbi, utakmici, natjecanju)</p>	<p>porazit <i>dok.</i></p> <p>1. srazit k zemi, povalit — srušiti</p> <p>2. ■ přemoci, překonat (v boji ap.)</p> <p>3. zabít (dobytče) — zaklati</p>

Kao potpuni lažni prijatelji uzeti su parovi leksema koji su izrazom jednaki, a značenjski posve različiti:

KAT — KAT	
<p>kàt (<i>m.</i>)</p> <p>1. dio kuće između poda i stropa, dio između dviju tavanica — poschodí, patro</p>	<p>kat (<i>m.</i>)</p> <p>1. vykonavatel trestu smrti, popravčí — krvnik</p> <p>2. <i>hanl.</i> surovec, utiskovatel, katan — tiranin</p>

U korpusu hrvatsko-čeških lažnih prijatelja ima 60 parova leksema potpunih lažnih prijatelja, što čini 82,2 % ukupnog broja lažnih prijatelja.

9. Leksikografske značajke Malog rječnika hrvatsko-čeških lažnih prijatelja

U *Malome rječniku hrvatsko-čeških lažnih prijatelja* ekscerpirana su ukupno 73 para lažnih prijatelja. Abecedni slijed natuknica prati hrvatski slovni niz zato što je, kako je već rečeno, polazni jezik hrvatski. Prema vrstama riječi zastupljene su punoznačne riječi, odnosno imenice, glagoli i pridjevi. U rječniku smo se odlučili za zrcalni princip navođenja leksikografskih natuknica. U lijevom stupcu navodimo hrvatski leksem ispod kojeg se donosi pripadajuće mu značenje ili značenja prema *Rječniku hrvatskoga jezika* Vladimira Anića. U desnom stupcu zrcalno navodimo češki leksem ispod kojeg se donosi pripadajuće mu značenje ili značenja prema *Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost* glavnog urednika Josefa Filipca. Ispod značenja hrvatskog leksema debelim slovima (**bold**) donosimo i njegov značenjski ekvivalent u češkom jeziku i obrnuto. U semantičkoj obradi riječi koje u značenjskome sklopu znače isto u obama jezicima označene su simbolom (■).

Natuknice su navedene u kanonskome obliku (imenice u nominative jednine, glagoli u infinitivu i pridjevi u jednini muškoga roda). Kod imenica se navodi gramatička kategorija roda (muški, ženski i srednji – u hrvatskome dijelu označene kraticama *m*, *ž*, *sr*, odnosno *m*, *ž*, *s* u češkome), kod glagola gramatička kategorija vida (svršeni i nesvršeni – u hrvatskome dijelu navedene kraticama *svrš.* i *nesvrš.*, odnosno *dok.* i *nedok.* u češkome), kod pridjeva se navodi vrsta riječi (kratica *prid.* u hrvatskome dijelu, odnosno kratica *příd.* u češkome). U slučaju kada postoje homonimi u hrvatskome i češkome jeziku natuknice su označene sitnom brojkom (superskriptom, tj. eksponentom ^{1,2} itd.)

10. Mali rječnik hrvatsko-čeških lažnih prijatelja

KRATICE

HRVATSKE KRATICE			
<i>anat.</i>	anatomija	<i>odr.</i>	određeni oblik
<i>arhit.</i>	arhitektura	<i>pat.</i>	patologija
<i>bibl.</i>	biblijski	<i>pejor.</i>	pejorativno
<i>ekspr.</i>	ekspresivno	<i>pov.</i>	povijest
<i>etnol.</i>	etnologija, etnološki	<i>pravn.</i>	pravno, pravnički
<i>geogr.</i>	geografija	<i>prid.</i>	pridjev
<i>glazb.</i>	glazba	<i>pren.</i>	preneseno značenje
<i>jez. knjiž.</i>	jezik književnosti	<i>razg.</i>	razgovorno
<i>kršć.</i>	kršćanstvo, kršćanski	<i>retor.</i>	retorički
<i>kulin.</i>	kulinarstvo	<i>sr.</i>	srednji rod
<i>log.</i>	logika	<i>svrš.</i>	svršeni
<i>m.</i>	muški rod	<i>term.</i>	termin
<i>mit.</i>	mitologija	<i>vojn.</i>	vojnički, vojni, u vojskama
<i>mn.</i>	množina	<i>zool.</i>	zoologija
<i>nesvrš.</i>	nesvršeni	<i>ž.</i>	ženski rod

ČEŠKE KRATICE			
<i>čast.</i>	častěji	<i>mn.</i>	množné číslo
<i>dok.</i>	dokonavé sloveso	<i>ned.</i>	nedokonavé sloveso, nedokonavý vid
<i>expr.</i>	expresivně, expresivní výraz	<i>odb.</i>	odborně, odborný (výraz)
<i>geom.</i>	geometrie, geometrický	<i>pomn.</i>	pomnožné podst. jméno
<i>hanl.</i>	hanlivě, hanlivé slovo	<i>příd.</i>	přídavné jméno
<i>hovor.</i>	hovorově, hovorový výraz	<i>s.</i>	střední rod
<i>chem.</i>	chemie, chemický	<i>úř.</i>	úřední (výraz), úředně
<i>kníž.</i>	knížně, knižní slovo	<i>zeměp.</i>	zeměpis, zeměpisný
<i>m.</i>	mužský rod	<i>ž.</i>	ženský rod

BAVITI SE — BAVIT SE

bàviti se *nesvrš.*

1.■ (čime) posvećivati se čemu, zaokupljati se čime

bavit se *ned.*

1. nalézat zábavu v něčem, u někoho

— **zabavljati se**

2.■ nalézat příjemné rozpýtléní v něčem

3. *expr.* s potěšením si vypravovat

— **čavrljati**

4. *expr.* (hovorem) ztrácet čas, zdržovat se

— **gubiti vrijeme, zamarati se**

BLUD — BLUD

blûd (*m.*)

1. *bibl. jez. knjiž.* spolni odnos shvaćen kao grešan, nedopušten ili razvratán

— **smilstvo**

blud (*m.*)

1. *knjiž.* mylný názor, omyl, chyba

— **zabluda**

2. kacířství

— **krivovjerje, hereza**

BOLEST — BOLEST

bòlēst (*ž.*)

1. *pat.* poremećaj funkcija organizma, narušenost zdravlja

— **nemoc, onemocnění, choroba**

bolest (*ž.*)

1. nepříjemný tělesný pocit způsobený nemocí či zraněním

— **bol**

2. pocit duševního utrpení, zármutek

— **duševna bol**

3. potíží, nesnáž, trampota

— **poteškoća, muka, nevolja**

BORITI SE — BOŘIT SE**bòriti se** *nesvrš.*

1. (s kim) **a.** udružiti snage da se savlada treći **b.** nastojati savladati drugoga
2. (s čím) boriti se protiv čega u sebi ili izvan sebe
3. (protiv koga) nastojati savladati izravnog neprijatelja, protivnika ili suparnika
4. **a.** (čime) pomoću čega bez oznake broja ili u količini od jedan **b.** (sa čime) u količini od dva dalje uz broj
— **1., 2., 3., 4. bojovat, zápasit**

bořit se *ned.*

1. hroutit se, rozpadat se
— **rušiti se, ráspadati se**
2. zapadat, propadat se
— **propadati**
3. stlačovat se
— **zbijati**

ČAST — ČÁST**čâst** (*ž.*)

1. dostojanstvo koje se zasniva na etičkim načelima, moralni stav koji potiče da se djeluje tako da se stekne poštovanje drugih i sačuva samopoštovanje
— **čest, důstojnost**
2. opće priznanje; počast, uvažavanje
— **úcta**
3. moralni dobitak koji izlazi iz kakva važnijeg čina ili pothvata
— **hodnost, postavení**

část (*ž.*)

1. prvek nebo složka celku, díl něčeho
— **dio**

DESITI SE — DĚSIT SE**děsiti se** *svrš.*

1. dogoditi se, zbiti se
— **stát se, udát se, přihodit se**

děsit se *ned.*

1. mít děs, hrozit se, bát se
— **užasavati se, plašiti se, bojati se**

DESNI — DĚSNÝ	
<p>děsnī <i>prid.</i></p> <p>1. koji se nalazi na drugoj strani od čovjekova srca — pravý</p>	<p>děsný <i>příd.</i></p> <p>1. budící, vyjadřující děs, děsivý 2. <i>hovor.</i> velký — 1., 2. stravičan, jeziv, užasan, grozan</p>
DIV — DIV	
<p>div (<i>m.</i>)</p> <p>1. <i>mit.</i> ljudsko biće nadnaravne veličine i snage 2. <i>pren.</i> neobično jak i velik čovjek — 1., 2. obr</p>	<p>div (<i>m.</i>)</p> <p>1. neobyčejný zjev, úkaz, zázrak — čudo</p>
DIVITI SE — DIVIT SE	
<p>diviti se <i>nesvrš.</i></p> <p>1. (komu, čemu) predati se osjećaju koji izaziva što lijepo, uzvišeno, iznimno po odlikama i sl., biti u stanju očaranosti — obdivovat</p>	<p>divit se <i>ned.</i></p> <p>1. pociťovat a projevovat překvapení, být udiven, překvapen — čuditi se</p>
DIVAN — DIVNÝ	
<p>divan <i>prid.</i> {<i>odr.</i> -vnī}</p> <p>1. koji izaziva divljenje, neobično lijep — nádherný, obdivuhodný, překrásný, báječný, úchvatný</p>	<p>divný <i>příd.</i></p> <p>1. budící podiv, podivný, neobvyklý, zvláštní, — čudan, neobičan 2. podezřelý; nekalý, nenáležitý — sumnjiv</p>
DOBITI — DOBÍT	
<p>dòbiti <i>svrš.</i></p> <p>1. doći u posjed čega ili primiti ono što se dotada nije imalo</p>	<p>dobít <i>dok.</i></p> <p>1. přestat bít — prestati tući</p>

<p>— dostat, vyhrát</p> <p>2. zaraditi, steći</p> <p>— vydělat, nabýt</p>	<p>2. ubít, dorazit</p> <p>— ubiti, dotući</p> <p>3. doplnit elektr. nábojem</p> <p>— napuniti</p>
GODINA — HODINA	
<p>godina (ž.)</p> <p>1. vrijeme za koje Zemlja obiđe Sunce (astronomska godina), vrijeme od siječnja do zaključno 31. prosinca (kalendarska godina)</p> <p>2. vrijeme od dvanaest mjeseci računajući od nekog određenog dana</p> <p>3. uzrast, starost, doba čovjekova života</p> <p>4. vrijeme kraće od jedne godine za djelatnosti koje se obavljaju u godišnjim ciklusima</p> <p>— 1., 2., 3., 4. rok</p>	<p>hodina (ž.)</p> <p>1. časový úsek 60 minut</p> <p>2. dovršená doba 60 minut označená na hodinách</p> <p>3. doba pravidelně určená k jisté činnosti</p> <p>4. časový údaj o době nějakého děje</p> <p>— 1., 2., 3., 4. sat</p>
GRAD — HRAD	
<p>grád (m.)</p> <p>1. ■ <i>pov.</i> srednjovjekovna utvrda koja je služila za stanovanje i obranu</p> <p>2. <i>geogr.</i> veliko naseljeno mjesto u kojem je većina stanovništva zaposlena u nepoljoprivrednim djelatnostima</p> <p>— město</p>	<p>hrad (m.)</p> <p>1. ■ (v starověku a středověku) opevněné sídlo panovníků nebo šlechticů</p>
HLAD — HLAD	
<p>hlád (m.)</p> <p>1. prostor koji nije izložen izravnom utjecaju</p>	<p>hlad (m.)</p> <p>1. tělesný pocit potřeby jíst</p>

<p>sunca, mjesto u sjeni — stín</p>	<p>2. nedostatek potravin, bída — 1., 2. glad 3. <i>expr.</i> dychtivost, žádostivost, touha — glad (za uspjehom)</p>
HLADITI — HLADIT	
<p>hláditi <i>nesvrš.</i> 1. snižavati temperature, činiti hladnijim — chladit, ochlazovat</p>	<p>hladit <i>ned.</i> 1. přejíždět jemně rukou — gladiti, milovati 2. činit hladkým, uhlazovat — činiti glatkim, gladiti</p>
HODNIK — CHODNÍK	
<p>hödník (<i>m.</i>) 1. uzak i izdužen prolaz u stanu, javnim i poslovnim zgradama itd. iz kojeg se ulazi u druge prostorije — chodba</p>	<p>chodník (<i>m.</i>) 1. vyvýšený pás po straně ulice vyhrazený chodcům — pločnik</p>
HRANA — HRANA	
<p>hrána (<i>ž.</i>) 1. ukupnost tvari i jela koje živo biće (čovjek, životinja, biljka) unosi u tijelo kako bi se nadoknadila energija ili održao život organizma — potrava, strava, jídlo</p>	<p>hrana (<i>ž.</i>) 1. styk dvou ploch (povrchu předmětu) 2. ostrý kraj (předmětu) — 1., 2. brid, rub</p>
KAT — KAT	
<p>kät (<i>m.</i>) 1. dio kuće između poda i stropa, dio između dviju tavanica — poschodí, patro</p>	<p>kat (<i>m.</i>) 1. vykonavatel trestu smrti, popravčí — krvnik 2. <i>hanl.</i> surovec, utiskovatel, katan</p>

	— tiranin
KNEZ — KNĚZ	
knêz (<i>m.</i>) 1. <i>pov.</i> feudalni nasljedni vladarski naslov — kníže 2. <i>pov.</i> seoski starješina — vesnický hejtman	kněz (<i>m.</i>) 1. kdo vykonává z povolání náb. úkony a obřady — svećenik
KONAC — KONEC	
kònac¹ (<i>m.</i>) 1. dvije ili više upletenih niti pamuka, svile i sl., služi za šivanje, spajanje čega — nit' kònac² (<i>m.</i>) 1.■ kraj, svršetak [života]	konec (<i>m.</i>) 1.■ místo, kde se něco končí 2. kraj, končina, místo — kraj, okolina, mjesto 3.■ doba, kdy něco končí, poslední fáze; zakončení, ukončení, skončení 4.■ smrt
KORIST — KOŘIST	
kòrist (<i>ž.</i>) 1. dobar rezultat kakvog rada ili nastojanja, povoljne posljedice — výhoda, užitek, prospěch 2. dobar rezultat izražen u novcu ili materijalnim dobrima — výdělek, výtěžek, zisk	kořist (<i>ž.</i>) 1. dobytá nebo uloupená věc, lup, úlovek — plijen
KOSA — KOSA	
kòsa¹ (<i>ž.</i>) 1. vlasi na glavi čovjeka — vlasý kòsa² (<i>ž.</i>)	kosa (<i>ž.</i>) 1.■ ruční nástroj na sečení (kosení) obilí a pícnin 2. <i>zeměp.</i> přirozený úzký pruh pevniny

<p>1.■ ukrivljen dug nož na držalu, oruđe kojim se, držeći ga s obje ruke, kosi trava, djetelina i žito</p>	<p>oddělující mořský záliv — geogr. prevlaka</p>
KRUH — KRUH	
<p>krùh (<i>m.</i>)</p> <p>1. <i>kulin.</i> pečeno tijeto napravljeno od brašna žitarica, soli, vode i kvasca — chléb</p>	<p>kruh (<i>m.</i>)</p> <p>1. <i>geom.</i> plocha omezená kružnicí — krug</p> <p>2. tvar kruhu nebo kružnice; předmět tvarem připomínající kruh — ono što ima oblik kruga ili kružnice</p> <p>3. skupina lidí spojených určitými zájmy — zajednica ljudi s istim interesima</p>
LISTOPAD — LISTOPAD	
<p>listopād (<i>m.</i>)</p> <p>1. deseti mjesec u godini — říjen</p>	<p>listopad (<i>m.</i>)</p> <p>1. jedenáctý měsíc v roce — studeni</p>
MILOVATI — MILOVAT	
<p>milovati (<i>koga, što, se nesvrš.</i>)</p> <p>1. nježno prelaziti rukom, gladiti s nježnošću — hladit, laskat</p>	<p>milovat <i>ned.</i></p> <p>1. pociťovat mileneckou lásku</p> <p>2. pociťovat neerotickou lásku</p> <p>3. mít rád, v oblibě — 1., 2., 3. voljeti</p>
MEČ — MEČ	
<p>měč (<i>m.</i>)</p> <p>1. (sport) izravan susret dvaju suparnika ili dviju momčadi; borba, utakmica — zápas, utkání</p>	<p>meč (<i>m.</i>)</p> <p>1. stará sečná zbraň s rovnou čepelí a s ostrým hrotem — mač</p>

MINA — MINA	
<p>mîna¹ (ž.) <i>vojn.</i> 1. ■ rasprskavajuća naprava, eksploziv smješten u metalni (ili plastični) oklop stavljen u zemlju, na zemlju ili u vodu 2. ■ minobacački projektil</p> <p>mîna² (ž.) 1. <i>term.</i> uložak za kemijsku ili tehničku olovku — náplň</p>	<p>mina (ž.) 1. ■ těleso s náloží trhavín, přiváděné k výbuchu nárazem, elektr. proudem ap. 2. ■ tenkostěnná střela (pro minomet) s trhavinou</p>
MISA — MÍSA	
<p>mîsa (ž.) 1. <i>kršč.</i> središnji i najvažniji čin bogoslužja 2. <i>glazb.</i> a. ordinarij mise, odnosno naziv za one dijelove mise koji se pjevaju b. od 1400. g., muzička forma, vrlo često komponirana i izvedena — 1., 2. mše</p>	<p>mísa (ž.) 1. mělčí nádoba okrouhlého n. podélného tvaru — zdjela 2. její obsah — plata, pladanj 3. nádoba připominající tvarem mísu — ono što oblikom podsjeća zdjelu</p>
MRAČITI SE — MRAČIT SE	
<p>mráčiti se <i>nesvrš.</i> 1. tonuti u mrak — stmívat se 2. <i>pren.</i> a. postajati mračan, smrknut, zlovoljan b. (komu) gubiti moć rasuđivanja (o duhu) — stávat se mrzutým, nevrlym, rozmrzelym</p>	<p>mračit se <i>ned.</i> 1. tvářit se nevlidně, škaredit se — mrštiti se, mrgoditi se 2. pokrývat se mraky — naoblačiti se</p>

MRAK — MRAK

mrâk (*m.*)

1. stanje bez svjetla, tama, pomrčina

— **tma**

2. noć bez mjeseca

— **temná noc**

3. *pren.* neznanje, zatucanost, dogmatičnost, neprosvjedećenost

— **neznalost**

mrak (*m.*)

1. tmavý oblak

— **oblak**

2. co připomíná mrak

— **ono što sličí na oblak**

MRAV — MRAV

mrâv (*m.*)

1. *zool.* sitan kukac, živi u velikim zajednicama i gradi mravinjake, simbol marljivosti

— **mravenec**

mrav (*m.*)

1. *kniž.* zvyk, obyčej

— **običaj**

2. *čast. mn.* způsob chování, jednání

— **moral, ćudoređe**

NAPAD — NÁPAD

nápad (*m.*)

1. agresivni čin čiji je cilj uništenje ili povreda fizičkog ili psihičkog integriteta

— **ćtok**

2. jak kratkotrajan nastup neke tjelesne ili duševne smetnje

— **záchvat**

3. (sport) akcija kojoj je cilj postignuće zgoditka

— **(ve sportu) ćtok, ofenziva**

nápad (*m.*)

1. okamžitá náhlá myšlenka

— **zamisao, ideja**

NATOČITI — NATOČIT

natòčiti *svrš.*

1. ■ (što u što) uliti, naliti

natočit *dok.*

1. navinout
— **naviti**
2. obrátit, otočit jistým směrem
— **okrenuti**
3. (co) roztočením uvést do chodu
— **pokrenuti**
4. ■ uvolněním uzávěru nechat natéci
5. ■ tím naplnit
5. *hovor.* nahrát
— **snimiti**
6. vytvořit
— **snimiti (film)**

NEMIRAN — NEMÍRNÝ

němīran *príd. ⟨odr. -rnī⟩*

1. ■ **a.** u kojem nema mira i smirenosti; nespokojan, uznemiren **b.** koji je stalno u pokretu
2. ■ uzburkan

nemírny *příd.*

1. nezachovávající vhodnou míru; neumírňený, nezřízený, nestřídmy
— **neumjeren**
2. ■ postrádající klidu, neklidný, nepokojný
3. nesmírny, obrovský
— **neizmjeran, beskrajan, ogroman**

NEPRISTOJAN — NEPŘÍSTOJNÝ

něpristōjan *príd. ⟨odr. -jnī⟩*

1. koji se ne zna lijepo ponašati, koji ne poštuje uobičajena pravila reda i pristojnosti
— **neslušny, nezpůsobny**

nepřístojny *příd.*

1. (společ.) nevhodný, nepřipustný
— **nepriličan, neumjestan**

NESKLON — NESKLONNÝ	
<p>něsklon (komu, čemu) <i>prid.</i> ⟨<i>odr.</i> -ī⟩</p> <p>1. koji očituje neko negodovanje, neraspoloženje ili otpor, prema komu/čemu — nemající sklon, nemající pochopení, nemající porozumění</p>	<p>nesklonný <i>přid.</i></p> <p>1. který nelze skloňovat — nesklonjiv, indeklinabilan</p>
NUDITI — NUDIT	
<p>nùditi <i>nesvrš.</i></p> <p>1. nagovarati koga da što prihvati ili uzme — nabízet</p>	<p>nudit <i>ned.</i></p> <p>1. působit nudu, nudně — dosadivati</p>
OBRAZ — OBRAZ	
<p>òbraz (<i>m.</i>)</p> <p>1. jedna strana čovjekova lica, između nosa i uha — obličej, tvář</p> <p>2. <i>pren.</i> část, poštenje, ponos — čest, hrdost, pýcha</p>	<p>obraz (<i>m.</i>)</p> <p>1. znázornění, zobrazení (zprav. umělecké) někoho, něčeho malbou, kresbou, rytím ap. na ploše, malba, kresba, podobizna ap. — (umjetnička) slika</p> <p>2. odraz podoby na něj. hladké, zrcadlíci ploše — odraz</p> <p>3. podoba — preslika</p> <p>4. vzor — primjer, uzor</p> <p>5. oddíl (básnického, dramatického, hudebního díla) — scena, prizer</p> <p>6. názor, představa, — stav, predodžba</p>

	<p>7. odb. (umělecký) smyslově konkrétní a zároveň zobecňující odraz skutečnosti v uměleckém díle</p> <p>— slika, prikaz</p>
<p>OPROSTITI — OPROSTIT</p>	
<p>opròstiti <i>svrš.</i></p> <p>1. (komu što) uzeti u obzir čije razloge za što loše počinjeno</p> <p>— prominout</p> <p>2. otpustiti, zaboraviti</p> <p>— odpustit</p>	<p>oprostit <i>dok.</i></p> <p>1. zbavit, zprostit</p> <p>— osloboditi, izbaviti</p>
<p>OPUSTITI — OPUSTIT</p>	
<p>opùstiti <i>svrš.</i></p> <p>1. (što) činiti što da popusti napetost ili zategnutost</p> <p>— uvolnit</p>	<p>opustit <i>dok.</i></p> <p>1. odejít od někoho, zanechat ho bez pomoci</p> <p>— napustiti</p> <p>2. vzdálit se odněkud, odejít</p> <p>— udaljiti se, otići</p> <p>3. vzdát se, zřící se</p> <p>— odreći se</p> <p>4. ztratit se, zmizet</p> <p>— izgubiti se, nestati</p>
<p>OTOK — OTOK</p>	
<p>òtok (<i>m.</i>)</p> <p>1. kopno manje od kontinenta okruženo sa svih strana morem ili vodom jezera ili rijeke</p> <p>— ostrov</p> <p>2. pješačko stajalište na sredini ulice, mjesto za pješake okruženo prometnim površinama</p> <p>— ostrúvek</p>	<p>otok (<i>m.</i>)</p> <p>1. chorobné zduření na povrhu těla, opuchlina</p> <p>— oteklina</p>

OTPORAN — ODPORNÝ	
<p>òtpōran <i>prid.</i> ⟨<i>odr.</i> -rnī⟩</p> <p>1. koji je snažan; jak, izdržljiv — odolný</p>	<p>odporný <i>příd.</i></p> <p>1. budící odpor, ohavný, šeredný, hnusný, protivný — odbojan, odvratan, mrzak, antipatičan</p>
PALAC — PALÁC	
<p>palac (<i>m.</i>)</p> <p>1. <i>anat.</i> najkraći, najsnažniji i najdeblji prst na ruci, najkрупniji prst na nozi — palec</p>	<p>palác (<i>m.</i>)</p> <p>1. dříve reprezentační městské sídlo feudálů, dnes reprezentační budova pro veřejné účely — palača</p>
PAS — PAS	
<p>pàs (<i>m.</i>)</p> <p>1. <i>zool.</i> četveronožna domaća životinja prekrivena dlakom, čuvar kuće i posjeda, čest kućni ljubimaca — pes</p> <p>2. (<i>mn</i>) porodica zvijeri (vuk, čagalj, lisica) — psovítí, šelmy psovité</p>	<p>pas (<i>m.</i>)</p> <p>1. úř.doklad pro cestu do zahraničí — putovnica</p>
PITOM — PITOMÝ	
<p>pìtom <i>prid.</i> ⟨<i>odr.</i> -ī⟩</p> <p>1. a. koji je pripitomljen, koji živi uz ljude i koristi ljudima b. koji je oplemenjen radom ljudi, koji sade ljudi — ochočený</p> <p>2. a. koji je obrađen, kultiviran b. koji je ugodan za življenje</p> <p>3. koji je blage naravi, krotak, ljubazan,</p>	<p>pìtomý <i>příd.</i></p> <p>1. <i>hanl.</i> mající omezené rozumové schopnosti, omezený, hloupý — glup</p>

pristupačan — krotký, mírný	
PLIVATI — PLIVAT	
<p>plivati <i>nesvrš.</i></p> <p>1. kretati se po površini vode izvodeći potrebne pokrete tijela (o čovjeku i životinjama)</p> <p>2. kretati se u vodi pomoću organa prilagođenih za tu svrhu (o ribama i životinjama)</p> <p>3. držati se na površini vode ili kakve tekućine</p> <p>4. <i>pren.</i> biti do grla u čemu</p> <p>— 1., 2., 3., 4. plavat</p>	<p>plivat <i>ned.</i></p> <p>1. prudce vypouštět z úst sliny</p> <p>2. vypouštět prudce z úst, vyplivovat něco</p> <p>— 1., 2. pljuvati</p>
POKOJ — POKOJ	
<p>pòkoj (<i>m.</i>)</p> <p>1. ■ vječni mir, blaženstvo na drugom svijetu</p> <p>2. ■ spokojstvo</p>	<p>pokoj¹ (<i>m.</i>)</p> <p>1. ■ klid</p> <p>pokoj² (<i>m.</i>)</p> <p>1. obytná místnost (na rozdíl od kuchyně); souprava nábytku do pokoje</p> <p>— soba</p>
POPIS — POPIS	
<p>pòpis (<i>m.</i>)</p> <p>1. cjeloviti niz imena naziva nastao popisivanjem prema potrebnoj, utvrđenoj svrsi</p> <p>— seznam, listina</p> <p>2. <i>pren.</i> papir s podacima popisivanja</p> <p>— soupis</p>	<p>popis (<i>m.</i>)</p> <p>1. výčet vlastností předmětu nebo děje</p> <p>2. slohový útvar na něm založený</p> <p>— 1., 2. opis</p>

POPRAVITI — POPRAVIT	
<p>pòpraviti <i>svrš.</i></p> <p>1. (koga, što) ukloniti kvar, neispravnost ili nepotpunost; izvršiti popravak; učiniti ispravnim ili boljim</p> <p>— spravit, opravit, napravit</p>	<p>popravit <i>dok.</i></p> <p>1. vykonat popravu</p> <p>— pogubiti, smaknuti</p>
PORAZITI — PORAZIT	
<p>poráziti (koga, što) <i>svrš.</i></p> <p>1. ■ nanijeti poraz, učiniti da tko izgubi (u borbi, utakmici, natjecanju)</p>	<p>porazit <i>dok.</i></p> <p>1. srazit k zemi, povalit</p> <p>— srušiti</p> <p>2. ■ přemoci, překonat (v boji ap.)</p> <p>3. zabít (dobytče)</p> <p>— zaklati</p>
PRAVI — PRAVÝ	
<p>prâvi <i>prid.</i></p> <p>1. ■ koji je istinski, izvoran, prirodan, postojeći</p> <p>2. ■ koji odgovara predodžbi o valjanosti</p> <p>3. ■ koji odgovara potrebi</p>	<p>pravý <i>přid.</i></p> <p>1. jsoucí na opačne straně, než bývá v lidském těle srdce</p> <p>— desni</p> <p>2. politický konzervativní</p> <p>— desni</p> <p>3. ■ který má příslušné vlastnosti v plné míře</p> <p>4. ■ správný, náležitý, patřičný</p> <p>5. ■ jaký je v podstatě, skutečný</p> <p>6. ■ <i>geom.</i> jehož ramena stojí na sobě kolmo</p>
PREVARITI — PŘEVAŘIT	
<p>prevariti <i>svrš.</i></p> <p>1. (koga) a. izvršiti prijevaru, namjerno dovesti koga u zabludu; obmanuti b. ne</p>	<p>převarit <i>dok.</i></p> <p>1. (zнову) svařit</p> <p>— ponovno skuhati</p>

<p>ispuniti obećanje, prekršiti zadanu riječ — podvést, obelhat, oklamat, ošidit</p> <p>2. (koga) <i>razg.</i> učiniti preljub — (koho) podvést</p> <p>3. (se) pasti u zabludu, obmanuti se, pogriješiti — zmýlit se, oklamat se, přepočítat se</p>	<p>2. uvařit nadmíru — prekuhati</p>
<p>PRISAN — PŘÍSNÝ</p>	
<p>prìsan <i>príd.</i> ⟨<i>odr. -snī</i>⟩</p> <p>1. koji je u bliskim odnosima s kim</p> <p>2. osobni, unutrašnji, intiman — 1., 2. důvěrný, blízký, intimní</p>	<p>přísny <i>příd.</i></p> <p>1. který nic nepromíjí, důsledně dozírající</p> <p>2. svědčící o tom</p> <p>3. nedovolující výjimku, odchylku, úplný, naprostý, přesný</p> <p>4. působící neradostně, zasmušile, vážný, strohý, upjatý — 1., 2., 3., 4. oštar, strog, nepristupačan</p>
<p>PROPAST — PROPAST</p>	
<p>pròpāst (<i>ž.</i>)</p> <p>1. potpuno uništenje svega — zánik, konec</p> <p>2. materijalni ili moralni pad — úpadek</p> <p>3. nestanak, smrt — smrt</p>	<p>propast (<i>ž.</i>)</p> <p>1. hluboká rokle — kanjon, klanac</p> <p>2. hluboký rozpor — ponor, provalija</p>
<p>PROPUSTITI — PROPUSTIT</p>	
<p>propùstiti <i>svrš.</i></p> <p>1. ■ (koga, što) pustiti koga, što da prođe, da prodre, da se probije kroza što</p> <p>2. ■ (koga, što) a. dopustiti komu da uđe ili</p>	<p>propustít <i>dok.</i></p> <p>1. ■ nechat projít</p> <p>2. ■ umožnit pronikání</p> <p>3. ■ dovolit odejít</p>

<p>prođe b. skloniti se ustranu ustupajući kome prolaz c. omogućiti prijelaz (u viši razred itd.) 3. (što) <i>pren.</i> a. dopustiti da što prođe, ne koristiti se čim, izgubiti priliku b. ne primijetiti, previdjeti, prečuti — zmeškat, vynechat</p>	<p>4. pustit na svobodu — pustiti na slobodu 5. zrušit něčí pracovní poměr — otпустiti</p>
PROTIVAN — PROTIVNÝ	
<p>pròtivan <i>príd.</i> {<i>odr.</i> pròtívni}</p> <p>1. a. koji se nalazi nasuprot komu, čemu b. koji ide, kreće se u suprotnom smjeru — opačny, protichůdný</p> <p>2. koji se ne slaže, koji je protiv — protikladný</p>	<p>protivný <i>príd.</i></p> <p>1. nepřijemný, nesympatický, nesnesitelný — neugodan, odvratan, antipatičan, nepodnošljiv</p>
RIMA — RÝMA	
<p>ríma (<i>ž.</i>)</p> <p>1. <i>knjiž.</i> glasovno podudaranje krajnjih slogova dvaju ili više stihova — rým</p>	<p>rýma (<i>ž.</i>)</p> <p>1. zánět nosní sliznice spojený s kýcháním a vyměšováním hlenů — prehlada</p>
SIROV — SÍROVÝ	
<p>sírov <i>príd.</i> {<i>odr.</i> -ī}</p> <p>1. koji nije (potpuno) kuhan ili pečen 2. koji nije prerađen 3. <i>pren. pejor.</i> koji ne posjeduje kulturne navike — 1., 2., 3. syrový</p>	<p>sírový <i>príd.</i></p> <p>1. k síra 2. obsahující síru, sirný 3. <i>chem.</i> označující sloučeniny šestimocné síry 4. mající barvu jako síra — 1., 2., 3., 4. sumporni</p>

SLOVO — SLOVO	
<p>slòvo (<i>sr.</i>)</p> <p>1. pismeni znak u alfabetskem pismu; grafem — pismo</p> <p>2. ■ <i>retor.</i> (prigodni) govor</p>	<p>slovo (<i>s.</i>)</p> <p>1. základní lexikální jednotka jazyka a řeči</p> <p>2. ■ <i>čast. mn.</i> jazykový projev, souvislá řeč</p> <p>3. ■ veřejný projev; projev s uplatněním vlivu</p> <p>4. závazný slib, ujištění</p> <p>5. slova textu</p> <p>— 1., 4., 5. riječ</p>
SNAHA — SNAHA	
<p>snàha (<i>ž.</i>)</p> <p>1. sinovljeva (i unukova) žena — snacha</p> <p>2. bratova žena — nevěsta, švagrová</p>	<p>snaha (<i>ž.</i>)</p> <p>1. vůle něco udělat, úsilí — trud, težnja, nastojanje</p>
STAN — STAN	
<p>stân (<i>m.</i>)</p> <p>1. <i>arhit.</i> prostor namijenjen stanovanju — byt</p> <p>2. <i>etmol.</i> stočarsko naselje s kolibama i torovima za vrijeme ljetne ispaše — dobytčí farma</p> <p>3. razboj za tkanje [tkalački stan] — stav (tkalcovský)</p>	<p>stan (<i>m.</i>)</p> <p>1. skládací přechodné přístřeší z nepromokavé látky — šator</p> <p>2. (za války) příslušníci nejvyššího velitelství; stanoviště vrchního velitele — voj. Glavni stožer</p>
STAROST — STAROST	
<p>stàrōst (<i>ž.</i>)</p> <p>1. staračko doba, kasne godine života, treća dob</p> <p>2. <i>pren.</i> ono što je svojstveno tom dobu,</p>	<p>starost (<i>ž.</i>)</p> <p>1. duševní neklid způsobený nesnázemi — briga</p> <p>2. péče</p>

osobine starih ljudi — 1., 2. stáří, staroba, věk	— skrb
SUD — SUD	
sūd (<i>m.</i>) 1. mišljenje o kome ili o čemu — mínění, názor, úsudek 2. <i>pravn.</i> a. tijelo koje određenim pravnim postupkom donosi odluke u sporovima b. zgrada u kojoj se takvo tijelo nalazi — soud 3. <i>log.</i> iskaz kojim se što tvrdi ili niječe — soud	sud (<i>m.</i>) 1. válcovitá nádoba s dvěma kruhovými dny (stažená obručemi) — bačva
SVIRATI — SVÍRAT	
svírati <i>nesvrš.</i> 1. (što, na čemu) glazb. proizvoditi skladne tonove na glazbalu — hrát (na hudební nástroj)	svírat <i>ned.</i> 1. těsně k sobě spojovat — stezati 2. objímat — obgrliti 3. působit svíravý pocit — stezati, stiskati
ŠALA — ŠÁLA	
šála (<i>ž.</i>) 1. duhovita kratka priča kojoj je svrha nasmijati — vtip 2. nestašan postupak — nezbednost, rozpustilost, šibalství	šála (<i>ž.</i>) 1. užší pruh tkaniny n. pleteniny nošený kolem krku 2. široký pruh tkaniny jako součást ženského oblečení pro ozdobu nebo pro teplo — 1., 2. šal

UDATI — UDAT	
<p>ùdati <i>svrš.</i></p> <p>1. (koga) učiniti da ženska osoba stupi u brak — dát za manželku, provdat, vdát</p> <p>2. (se) stupiti u brak (samo za žensku osobu) — vdát se</p>	<p>udat <i>dok.</i></p> <p>1. oznámit, uvést, určit — označiti, navesti</p> <p>2. provést udání — prijaviti, tužiti</p> <p>3. zbavit se něčeho, uplatnit — osloboditi se, otarasiti se, riješiti se</p> <p>4. určit způsob — odrediti način</p>
UPALITI — UPÁLIT	
<p>upáliti <i>svrš.</i></p> <p>1. (što) a. učiniti da što počne gorjeti b. <i>pren.</i> pustiti u rad, aktivirati, učiniti da radi, svira, svijetli — a. zapálit, podpálit, b. rozsvítit, zapnout</p>	<p>upálit <i>dok.</i></p> <p>1. usmrtit ohněm na hranici — spaliti na lomači</p>
UŽASAN — ÚŽASNÝ	
<p>ùžasan <i>príd. {odr. -snī}</i></p> <p>1. koji je pun užasa, strašan, strahovit — hrozný, příšerný</p>	<p>úžasný <i>příd.</i></p> <p>1. budící úžas, podivuhodný — divan, sjajan, odličan, zapanjujúci</p> <p>2. <i>expr.</i> neobyčejně velký, značný, ohromný — neviden, čudestan, fantastičan</p>
VADITI — VADIT	
<p>vàditi <i>nesvrš.</i></p> <p>1. vući iz čega, izvlačiti što iz čega — vyndávat, vytahovat</p> <p>2. grabiti, crpsti što iz dubine</p>	<p>vadit <i>ned.</i></p> <p>1. být v cestě nebo na obtíž, překážet — smetati (kome, čemu)</p> <p>2. (to) nevadí , na tom nezáleží</p>

— brát, čerpat 3. iskopavati (rudu, krumpir itd.) — težit, dobývat, vykopávat	— ne smetati, ne biti važan
VITEZ — VÍTĚZ	
vítěz (m.) 1. <i>pov.</i> a. pripadnik plemićkog staleža b. ratnik, konjanik — rytír, bohatýr 2. <i>pren. ekspr.</i> onaj koji se ponaša časno, plemenito, onaj koji je od riječi — hrdina, kavalír	vítěz (m.) 1. kdo vítězí, zvítězil — pobjednik, dobitnik
VLAST — VLAST	
vlâst (ž.) 1. ukupnost oblika upravljanja državom i drugim administrativno-upravnim mehanizmom 2. upravljanje nad kim ili čim — 1., 2. moc, vlâda	vlast (ž.) 1. rodná země — domovina 2. <i>pomn. kniž.</i> krajina, kraj — kraj, zavičaj 3. <i>kniž.</i> místo původu, výskytu — domovina
ZABAVITI — ZABAVIT	
zàbaviti <i>svrš.</i> 1. (koga) učiniti da tko ugodno provede vrijeme; razonoditi, razveseliti — pobavit 2. ■ (koga) privući, zadržati čiju pozornost	zabavit¹ (se) <i>dok.</i> 1. ■ zaměstnat něčím zábavným zabavit² <i>dok.</i> 1. (úředně) odejmout — zapljeniti, kofinscirati 2. zakázat vytištění nebo rozšiřování — obustaviti, zaustaviti

ZRAK — ZRAK

zrâk (<i>m.</i>) 1. meteor. smjesa plinova od koje se sastoji plinovit omotač Zemlje 2. pren. slobodan, otvoren prostor — 1., 2. vazduh	zrak (<i>m.</i>) 1. smysl k vnímání světla, barev, tvarů — vid 2. kniž. oko, oči — oko, oči 3. pohled — pogled
--	---

11. Zaključak

Svrha ovog diplomskog rada bila je prikazati, opisati i analizirati lingvističku pojavu *lažni prijatelji*. Interes je usmjeren na lažne prijatelje između hrvatskoga i češkoga jezika. U teorijskom dijelu rada donesene su suvremene teorije o lažnim prijateljima te su izloženi problemi terminološkog određenja pojma i razlozi odabira operativnog termina lažni prijatelji. Također, dan je prikaz kako je češki jezik utjecao na hrvatski jezik. Prikazana je i tipologija lažnih prijatelja i njihova dosadašnja leksikografska obrada u češkome i hrvatskome jezikoslovlju.

Korpus hrvatsko-čeških lažnih prijatelja nastao je ekscerpiranjem rječničke građe iz dostupnih jednojezičnih i višejezičnih rječnika hrvatskoga i češkoga jezika. Na prikupljenom korpusu provedena je višerazinska kontrastivna analiza i klasifikacija prema sadržajnom i izraznom kriteriju. Izrazni kriterij odnosio se na obradu parova prema grafijskoj, fonološkoj i morfološkoj osnovi, odnosno na uočavanje i uspoređivanje grafijskih, fonoloških i morfoloških osobitosti hrvatskoga i češkoga jezika. Sadržajni kriterij odnosio se na podjelu lažnih prijatelja na potpune i djelomične. Analizirane su punoznačne riječi, odnosno promjenjive vrste riječi (imenice, glagoli, pridjevi).

Na temelju rezultata tih analiza izrađen je *Mali rječnik hrvatsko-čeških lažnih prijatelja*. Natuknice su poredane prema hrvatskome abecednom poretku i pisane su u kanonskome obliku s pripadajućim gramatičkim odrednicama. Ekscerpirana su ukupno 73 para lažnih prijatelja. Među lažnim prijateljima prevladavaju imenice, koje obuhvaćaju 53,5 %

cjelokupnog korpusa, zatim glagoli s 30 % i pridjevi s 16,5 %. U korpusu hrvatsko-čeških lažnih prijatelja ima 13 parova leksema djelomičnih lažnih prijatelja, odnosno 17,8 % i 60 parova leksema potpunih lažnih prijatelja, odnosno 82,2 % od ukupnog broja lažnih prijatelja.

Izradom malog rječnika hrvatsko-čeških lažnih prijatelja ostvaren je glavni cilj ovoga rada, no valja imati na umu kako ovaj mali rječnik nikako ne obuhvaća sve parove hrvatsko-čeških lažnih prijatelja.

12. Izvori za korpus lažnih prijatelja

1. Anić, V. (2007): *Rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber, Zagreb.
2. Babić, S., Moguš, M. (2010): *Hrvatski pravopis*, Školska knjiga, Zagreb.
3. Brozović, D. (2007): *Fonologija hrvatskoga standardnoga jezika*, NZ Globus, Zagreb.
4. Filipec et al. (2009): *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*, Academia, Praha.
5. Kos, S., Kuchar, R. (2003): *Univerzalni rječnik češko-hrvatski & hrvatsko-češki*, Mozaik knjiga, Zagreb.
6. Merhaut, J. (1998): *Česko-hrvatski rječnik* (pretisak Dominović), Zagreb.
7. Ribarova, Z., Ribarova, S. (2015): *Češka gramatika s vježbama*, Porfirogenet, Zagreb.
8. Sesar, D. (2001): *Češki u 30 lekcija*, FF press, Zagreb.
9. Sesar, D. (2002): *Češko-hrvatski i hrvatsko-češki praktični rječnik*, Školska knjiga, Zagreb.
10. Silić J., Pranjković, I., (2005): *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, Školska knjiga, Zagreb.
11. Simeon, R. (1969): *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*, Zagreb.
12. <http://ssjc.ujc.cas.cz/>
13. <http://hjp.novi-liber.hr/>

13. Literatura

1. Antunović, G. (1996): Anglicizmi i prevođenje: bez konzultinga nema happy enda, *Suvremena lingvistika*: 41/42. 1–9.
2. Badurina, L. (2012): Hrvatski slovopis i pravopis u predstandardizacijskome razdoblju, *Povijest hrvatskoga jezika / Književnost i kultura devedesetih*, ur. Mićanović, Krešimir, Zagrebačka slavistička škola, Zagreb, 65-96.
3. Brdar, M. (1992): Lažni prijatelji i teorija jezičnih dodira, *Strani jezik u dodiru s materinskim jezikom*, ur. Andrijašević, Vrhovac, Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku. Zagreb, 219-225.
4. Brdar, M., Brdar Szabó, R. (1995): Leksička semantika i teorija prevođenja: slučaj lažnih i pravih prijatelja, Prevođenje: *Suvremena strujanja i tendencije*, ur. Djigunović, Mihaljević, Pintarić, Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku. Zagreb, 337-343.
5. Broz, V. (2008): Diachronic Investigations of False Friends, *Suvremena lingvistika*, 66, 199-222.
6. Bunčić, D. (1999): *False Friends of the Slavist*, internetski projekt na stranici http://en.wikibooks.org/wiki/False_Friends_of_the_Slavist
7. Filipović, R. (1986): *Teorija jezika u kontaktu*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Školska knjiga, Zagreb.
8. Hladký, J. (1990). *Zrádná slova v angličtině*, Státní pedagogické nakladatelství, Praha
9. Horáková, R (2003): Interlingválne homonymá ako lexikografický problém, *Slavica Slovaca*, 38, 1, 13-21. Vydavateľstvo Matice slovenskej, Bratislava.
10. Hudeček, L., Mihaljević, M. (2009): Homonimija kao leksikografski problem, *Rasprave instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, Zagreb, 35, 159-186.
- 11.. Ivir, V. (1968): Serbo-Croat -English false pair types, *Studia Romanica et Anglica Zagrabiensia* 25-26, 149-159.
12. Ivir, V. (1985): *Teorija i tehnika prevođenja udžbenik za III i IV razred srednjeg obrazovanja prevodilačke struke*, Centar „Karlovačka Gimnazija“, Sremski Karlovci.

13. Ivir, V. (1996): Semantička neodređenost internacionalizama i njene posljedice za prevođenje, *Suvremena lingvistika*, 34, 93-101.
14. Jonke, Lj. (1965): Češki jezični elementi u hrvatskosrpskom književnom jeziku, *Književni jezik u teoriji i praksi*, Znanje, Zagreb.
15. Kapović, M (2008): *Uvod u indoeuropsku lingvistiku*, MH, Zagreb.
16. Komorowska, E., Pintarić, N. (2010) Vrijedan czyli pracowity? O aproksymatach polsko-chorwackich, *Słowo, Tekst, Czas X*, ur. Aleksiejenko, M. i Walter, H., Szczecin - Greifswald: Uniwersytet Szczeciński.
17. Križan, Z. (2002): *Slovník chorvatsko-českých homonym*, internetski projekt dostupan na <http://www.ceskabesedarijeka.hr/Index.aspx?l=CZ>
18. Lewis, K. (2002): Rječnik hrvatskih i slavenskih lažnih prijatelja. *Filologija* 38–39, 1–6.
19. Lewis, K. (2008): Dva aspekta neodređenosti pojma lažni prijatelji, *Slavistika dnes: vlivy a kontexty*, ur. Marek Příhoda, Hana Vaňková, Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy; Červený Kostelec: Pavel Mervart. 173–189.
20. Lewis, K. (2010): *Hrvatsko-ruski lažni prijatelji*, Doktorska disertacija, Zagreb.
21. Lipczuk, R. (1992): Internacjonalizmy a "fałszywi przyjaciele tłumacza", *Kontakty języka polskiego z innymi językami na tle kontaktów kulturowych = Język a kultura*, ur. J. Maćkiewicz, J. Siatkowski, Wrocław, 7, 135-143.
22. Lotko, E. (1992) *Zrádná slova v polštině a češtině : lexikologický pohled a slovník*, Votobia, Olomouc.
23. Ljubičić, M. (2011): *Posuđenice i lažni parovi: Hrvatsko, talijanski i jezično posredovanje*, FF press, Zagreb.
24. Matešić, J. (1995): Prividnost katkad vara: O "faux amis" u frazeologiji, *Filologija*, 24/25, 239-245.
25. Mihaljević Djigunović, J., Pintarić, N. (1995): *Prevođenje: Suvremena strujanja i tendencije*, Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, Zagreb.
26. Matasović, R. (2001): *Uvod u poredbenu lingvistiku*. Matica hrvatska, Zagreb.
27. Olujić, I., Bošnjak Botica, T. (2007): Rumunjsko-hrvatski lažni parovi, *Rasprave Instituta za hrvatski jezik, jezikoslovlje i književnost*, 33, 305-324.

28. Pirjavec Marčeta, T. (2005): Neki hrvatsko-talijanski lažni parovi u jeziku struke, *Jezik u društvenoj interakciji, Zbornik Radova*, ur. Diana Stolac, Nada Ivanetić, Boris Pritchard, Zagreb – Rijeka: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 401-407.
29. Popović, M., Ivanovna Trostinska, R. (1988): O međujezičnoj (hrvatskosrpsko-ruskoj) homonimiji, *Radovi Zavoda za slavensku filologiju*, 23, 53-62.
30. Popović, M., Ivanovna Trostinska, R. (1989): O međujezičnoj hrvatskosrpsko-ukrajinskoj homonimiji, *Radovi Zavoda za slavensku filologiju*, 24, 71-80.
31. Przybylski, M. (2013): Teoretická a terminologická východiska pro přípravu česko-slovenského slovníku mezijazykových homonym a paronym, *Opera Slavica*, Brno: Masarykova univerzita, 23, 4, 318-325.
32. Samardžija, M. (1989): Homonimi u hrvatskom književnom jeziku, *Radovi Zavoda za slavensku filologiju* 24, Zagreb, 1-71.
33. Sesar, Dubravka (1996): *Putovima slavenskih književnih jezika. Pregled standardizacije češkoga i drugih slavenskih jezika*, Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
34. Sesar, Dubravka (2009): *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim I.*, FF press, Zagreb, 2009.
35. Sokolić, N., Vidović Bolt, I. (2012): Pada li Poljaku lišće u listopadu? O hrvatsko-poljskim lažnim prijateljima, *Savjetovanje za lektore hrvatskoga kao inoga jezika. I. zbornik radova*, FF Press, Zagreb.
36. Stančić, N. (2005): Grafija i ideologija: hrvatski narod, hrvatski jezik i hrvatska latinica Ljudevita Gaja 1830. i 1835. godine, *Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti* 43, 261-296.
37. Škiljan, D. (1987): *Pogled u lingvistiku*, Školska knjiga, Zagreb.
38. Tafra, B. (1986): Razgraničavanje homonimije i polisemije (leksikološki i leksikografski problem). *Filologija* 14, Zagreb, 381–393.
39. Tafra, B. (2005): *Od riječi do rječnika*, Školska knjiga, Zagreb 2005.
40. Tokarz, E. (1998): *Pulapki leksykalne: Słownik aproksymatów polsko-chorwackich*, Katowice, Śląsk.

41. Vrljić, S. (2007): Ljudevit Jonke o stranim riječima u hrvatskom književnom jeziku, *Jezik: Časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika* 54, 142–149.
42. Wilczyńska, W. (1992): „Faux amis“ czy „amis infidèles“ – definicja a praktyka. URL: <http://www.lingwistyka.uni.wroc.pl/jk/JK-07/JK07-wilczynska.pdf>

14. Sažetak

Ovaj se rad bavi češko-hrvatskim lažnim prijateljima. Riječ je o parovima leksema iz dvaju jezika koji imaju isti ili sličan oblik, a značenjski su različiti. U teorijskom dijelu rada obrađuje se pojam, terminologija i tipologija lažnih prijatelja, njihova leksikografska obrada te utjecaj češkoga jezika na hrvatski jezik. Praktični dio rada odnosi se na obradu lažnih prijatelja prema izraznom i sadržajnom kriteriju i izradu Malog rječnika hrvatsko-čeških lažnih prijatelja.

Ključne riječi: lažni prijatelji, hrvatski jezik, češki jezik, rječnik

15. Abstrakt

Tato práce se zabývá česko-chorvatskými falešnými přáteli. Jde o páry slov, která mají ve dvou a více jazycích stejnou nebo podobnou formální podobu, ale liší se svými významy. V teoretické části práce se vysvětluje pojem, terminologie a typologie falešných přátel, jejich lexikografické zpracování a vliv českého jazyka na chorvatský jazyk. Praktická část práce je zaměřená na zpracování falešných přátel podle formálního a obsahového kritéria a vytvoření Malého slovníku chorvatsko-českých falešných přátel.

Klíčová slova: falešní přátelé, chorvatský jazyk, český jazyk, slovník